

ХЕРСОНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет міжнародних економічних відносин, управління і бізнесу
Кафедра фінансів, обліку та оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

на тему: **ОБЛІК І АУДИТ ФОРМУВАННЯ
ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА**
(на матеріалах МКП «Водограй»)

**ACCOUNTING AND AUDIT
OF THE ENTERPRISE INCOME FORMATION**
(on the materials of Small utility company «Vodogray»)

Виконала: здобувач першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти групи 40А
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
освітньо-професійної програми
«Облік і оподаткування»

Баришева В.В.
(прізвище та ініціали)
Керівник: Пінчук Т.А.
(прізвище та ініціали)

Хмельницький – 2026 року

ХЕРСОНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних економічних відносин, управління і бізнесу

Кафедра фінансів, обліку та оподаткування

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Освітньо-професійна програма «Облік і оподаткування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри, д.е.н., професор

_____ Лариса СІДЕЛЬНИКОВА

«14» 01 2026 року

З А В Д А Н Н Я НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ БАКАЛАВРА

_____ Баришевій Владі Вячеславівні _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Облік і аудит формування доходів підприємства (на матеріалах МКП «Водограй»)

керівник роботи Пінчук Тетяна Анатоліївна, к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від «12» січня 2026 року № 1-с

2. Строк подання роботи здобувачем 23 червня 2026 року

3. Вихідні дані до роботи Законодавчі та нормативні документи, підручники, навчальні посібники, періодичні видання, звітність МКП «Водограй».

4. Зміст кваліфікаційної роботи бакалавра (перелік питань, які потрібно розробити) Теоретичні засади обліку та аудиту доходів підприємства. Бухгалтерський облік доходів МКП «Водограй». Аудит і аналіз динаміки та структури доходів МКП «Водограй».

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)
Робота містить 3 рисунки та 21 таблицю

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Ім'я, прізвище та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Консультант з написання I-III розділів	Тетяна ПІНЧУК, доцент	14.01.2026	11.05.2026
Консультант з нормоконтролю	Олена НОВОСЬОЛОВА, доцент	14.01.2026	25.05.2026

7. Дата видачі завдання 14.01.2026 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Огляд літературних джерел з теми	14.01.26-20.01.26	виконано
2.	Складання і затвердження плану роботи	21.01.26-26.01.26	виконано
3.	Написання 1 розділу	27.01.26-27.02.26	виконано
4.	Написання 2 розділу	02.03.26-03.04.26	виконано
5.	Написання 3 розділу	06.04.26-04.05.26	виконано
6.	Формулювання висновків за темою дослідження	05.05.26-11.05.26	виконано
7.	Оформлення роботи	12.05.26-25.05.26	виконано
8.	Надання роботи керівнику для перевірки та написання подання	26.05.26	виконано
9.	Подання роботи для перевірки на наявність текстових запозичень	01.06.26	виконано
10.	Захист роботи в ЕК	23.06.26	

Здобувач Влада БАРИШЕВА
(підпис) (ім'я та прізвище)

Керівник роботи Тетяна ПІНЧУК
(підпис) (ім'я та прізвище)

РЕФЕРАТ

В кваліфікаційній роботі бакалавра досліджено та узагальнено теоретичні основи обліку, аналізу та аудиту доходів підприємства. Оцінено діючу практику первинного, аналітичного й синтетичного обліку доходів у МКП «Водограй», алгоритм їхнього узагальнення та списання на фінансові результати, а також особливості відображення у Звіті про фінансові результати. Окрему увагу приділено специфіці облікових процедур в умовах застосування сучасних автоматизованих інформаційних систем. Розглянуті питання методики аудиторської перевірки доходів із розробкою типових форм робочих документів аудитора. Здійснено комплексний аналіз динаміки, структури та тенденцій формування доходів підприємства.

Розроблено аналітичну модель і проведено рішення задачі на ЕОМ.

Основний текст кваліфікаційної роботи бакалавра викладено на 55 сторінках, містить 21 таблицю, 3 рисунки. Список використаних джерел налічує 40 найменувань і розміщений на 5 сторінках. 1 додаток розміщений на 3 сторінках. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи бакалавра становить 67 сторінок.

Ключові слова: бухгалтерський облік, аудит, аналіз, доходи підприємства, фінансові результати, комунальне підприємство, МКП «Водограй».

ЗМІСТ

	РЕФЕРАТ.....	2
	ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1.	ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	6
1.1.	Економічна сутність доходів підприємства як об'єкта обліку та аудиту.....	6
1.2.	Основи побудови обліку і аудиту доходів підприємства.....	11
РОЗДІЛ 2.	БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ДОХОДІВ МКП «ВОДОГРАЙ».....	16
2.1.	Організація та методика документування й обліку доходів МКП «Водограй».....	16
2.2.	Відображення інформації про доходи підприємства у формах звітності.....	27
РОЗДІЛ 3.	АУДИТ І АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ТА СТРУКТУРИ ДОХОДІВ МКП «ВОДОГРАЙ».....	35
3.1.	Методика аудиту доходів підприємства.....	35
3.2.	Аналіз динаміки та структури доходів МКП «Водограй».....	44
	ВИСНОВКИ.....	54
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	56
	ДОДАТКИ.....	61

ВСТУП

Актуальність теми. Функціонування підприємств житлово-комунальної сфери в умовах тривалого воєнного стану та економічної нестабільності супроводжується значними фінансовими викликами. Для малих комунальних підприємств, які забезпечують критично важливе обслуговування територіальних громад, традиційні джерела надходжень часто обмежені тарифним регулюванням, соціальним навантаженням та низькою платіжною дисципліною споживачів. За таких обставин особливого значення набуває спроможність підприємства мобілізувати додаткові фінансові ресурси та ефективно управляти процесами формування фінансових, операційних та інших доходів. Доходи від відсотків, одержаних грантів, цільового фінансування, а також позитивні курсові різниці стають вагомим чинником підтримки ліквідності та забезпечення безперервності діяльності комунального сектора.

Ефективне управління фінансовими ресурсами МКП потребує якісного інформаційного забезпечення, основою якого є система бухгалтерського обліку. Проте на практиці підприємства часто стикаються із неповним документуванням доходів, нечітким законодавчим підґрунтям щодо визнання окремих їх видів та проблемами узгодження вітчизняних і міжнародних стандартів. Бухгалтерський облік має не просто фіксувати факти отримання доходів за рахунками класу 7, а й забезпечувати їх чітке розмежування за видами діяльності для коректного визначення кінцевого фінансового результату на рахунку 79. Разом із тим, специфіка комунальної сфери зумовлює потребу в посиленому фінансовому контролі. Аудит і управлінський аналіз доходів є ключовими інструментами підтвердження прозорості діяльності підприємства, перевірки фінансового стану та запобігання викривленню показників у звітності (Форма № 2-м). Необхідність оптимізації методики обліку доходів з урахуванням особливостей комунальних підприємств, розробка чітких аудиторських процедур в умовах цифровізації та аналітична оцінка структури

фінансових результатів визначають актуальність теми кваліфікаційної роботи.

Теоретичне і практичне значення теми. Тема дослідження має важливе як теоретичне, так і практичне значення, тому що доходи підприємства є основною складовою формування фінансового результату діяльності підприємств.

Мета і задачі роботи. Метою кваліфікаційної роботи бакалавра є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення методики й організації бухгалтерського обліку, процедур внутрішнього та зовнішнього аудиту, а також аналітичної оцінки процесів формування фінансових та інших доходів МКП «Водограй».

Для досягнення поставленої мети було визначено й розв'язано такі завдання:

- дослідити економічну сутність, класифікацію та нормативно-правове регулювання обліку доходів;
- вивчити методику документування, обліку та відображення доходів підприємства в формах фінансової звітності;
- розглянути методику аудиту доходів підприємства;
- здійснити загальну оцінку доходів МКП «Водограй»;
- розробити рекомендації щодо вдосконалення обліку, аудиту та аналізу доходів підприємства.

Методи дослідження. У роботі застосовано: методи теоретичного узагальнення, порівняння та системного аналізу - для вивчення сутності доходів; моделювання та подвійний запис - для оптимізації кореспонденції рахунку 79; статистико-економічні методи - для оцінки динаміки й структури доходів за 2023 - 2025 рр.; аналіз і синтез - для формулювання підсумкових висновків.

Структура роботи. Виходячи з мети і задач дослідження, структура роботи включає три розділи.

У першому розділі висвітлено теоретико-правові засади обліку та аудиту доходів, їхню сутність, критерії визнання, класифікацію та нормативне забезпечення в Україні.

Другий розділ присвячено практичним аспектам обліку доходів: первинному, аналітичному та синтетичному обліку, відображенню у Формі № 2-м та автоматизації облікових процедур.

У третьому розділі розглянуть методику аудиту доходів, проведено аналіз їхньої динаміки й структури за 2023–2025 роки на досліджуваному підприємстві.

Характеристика суб'єкта дослідження. Практичний матеріал сформовано на основі звітних і первинних даних МКП «Водограй». Підприємство перебуває у комунальній власності, надає житлово-комунальні послуги населенню та бюджетним установам і функціонує на принципах госпрозрахунку.

Огляд джерел, що використані в роботі. В роботі використані законодавчі та нормативні документи України, наукові розробки та навчальні посібники, періодична література, Інтернет-ресурси, а також облікові та звітні матеріали суб'єкту дослідження.

Питання обліку, аудиту та аналізу формування доходів підприємства не полишають своєї актуальності та привертають увагу як науковців, так і практиків. В процесі дослідження особлива увага приділялася науковим працям авторів, які розглядали окремі теоретичні, методичні та практичні аспекти формування доходів. Зокрема, Н. М. Бондаренко та К. С. Гончар досліджували питання облікової політики підприємства, праці Л. В. Кононенко присвячені принципу нарахування. Вагомий внесок у дослідження питань внутрішнього контролю зробили О. М. Губарик та Д. В. Іванова, а наукові розробки Ю. В. Ковтуненко присвячені обліку доходів майбутніх періодів.

Методичні аспекти аудиту доходів та використання інформаційних технологій у контрольних процедурах розглядали Н. В. Овчарова, П. М. Горбань, О. В. Рябчук, А. С. Німчук та Б. О. Луговець. Питання аналізу та діагностики доходів висвітлені у працях М. В. Василюк, Н. М. Проскуріної, А. В. Гнідкової, В. А. Фостолович та В. В. Томчук.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність доходів підприємства як об'єкта обліку та аудиту

Дохід підприємства - це та категорія, яка визначає, чи може підприємство існувати самостійно, чи воно постійно потребує зовнішньої підтримки. Без достатніх надходжень неможливо ні покрити витрати на виробництво, ні розрахуватись із постачальниками, ні виплатити заробітну плату. Саме тому дохід розглядається як відправна точка для будь-якого фінансового аналізу і як головний об'єкт уваги при аудиторській перевірці [5].

У науковій літературі немає єдиного підходу до трактування цього поняття - залежно від мети дослідження автори розставляють різні акценти. Одні розглядають дохід як результат використання виробничих ресурсів підприємства - тобто те, що «зароблено» завдяки залученому капіталу, праці та технологіям [38]. Інші зосереджуються на обліковій природі доходу - правилах його визнання, оцінки та відображення в системі рахунків [1; 23]. Треті дивляться на дохід через призму грошових потоків - скільки реально надійшло на рахунок, а не скільки нараховано у звітності [25; 34]. Кожен із цих підходів має практичну цінність: перший корисний для управлінського аналізу, другий - для побудови облікової системи, третій - для оцінки якості доходів і платоспроможності підприємства.

В українському бухгалтерському обліку поняття доходу закріплено нормативно, зокрема в Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» (далі - НП(С)БО 15) визначає його як збільшення економічних вигід у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, що призводить до зростання власного капіталу підприємства - за умови, що це

зростання не є наслідком внесків власників [15]. Це визначення принципово відрізняється від побутового розуміння доходу як «грошей, що надійшли».

Із цього нормативного визначення випливає кілька важливих практичних моментів. По-перше, дохід не прив'язаний до моменту отримання грошей - підприємство може визнати дохід навіть тоді, коли клієнт ще нічого не заплатив, якщо послугу вже надано і виник актив у вигляді дебіторської заборгованості. По-друге, дохід може виникати не тільки від реалізації - будь-яке зменшення зобов'язань, що збільшує капітал, теж кваліфікується як дохід. Наприклад, списання кредиторської заборгованості після закінчення строку позовної давності[39]. По-третє, НП(С)БО 15 чітко виключає з доходів внески учасників, щоб не змішувати фінансування підприємства з тим, що воно заробило власною діяльністю. Ця межа важлива для правильного розрахунку фінансового результату.

Поряд із вітчизняним стандартом існує і міжнародний підхід - Міжнародний стандарт фінансової звітності 15 «Дохід від договорів з клієнтами» (далі - МСФЗ 15). На відміну від НП(С)БО 15, який орієнтований переважно на юридичну форму операції - підписання акта чи накладної, МСФЗ 15 вимагає оцінювати економічний зміст кожної угоди і застосовувати п'ятикрокову модель визнання: ідентифікація договору, визначення зобов'язань до виконання, встановлення ціни, її розподіл між зобов'язаннями і, нарешті, визнання доходу в міру виконання кожного зобов'язання [14]. Дослідники звертають увагу, що різниця між цими двома підходами може давати суттєво різні показники у звітності - особливо при складних або довгострокових договорах [1].

Дохід і виручка - ці два терміни часто вживають як синоніми, хоча між ними є принципова різниця. Виручка - вузька категорія, що охоплює лише надходження від основної статутної діяльності підприємства: реалізації товарів, виконання робіт або надання послуг. Загальний дохід підприємства набагато ширший. Крім виручки, він включає фінансові надходження - відсотки, дивіденди, доходи від реалізації необоротних і оборотних активів, штрафи та

пені від боржників, субсидії з бюджету, вартість безоплатно отриманих активів.

Дослідники наголошують, що без чіткого аналітичного розмежування цих складових неможливо отримати реальну картину фінансового стану підприємства і правильно оцінити ефективність його основної діяльності [1]. Якщо в обліку не розділяти виручку від послуг і, наприклад, субсидії з місцевого бюджету - керівництво не побачить, наскільки підприємство реально заробляє, а наскільки існує за рахунок зовнішньої підтримки [12].

Ще одна поширена проблема - неповне або несвоєчасне документальне підтвердження доходів. Частина операцій не фіксується первинними документами у момент виникнення, або акти підписуються із запізненням вже після звітного місяця [6]. Це безпосередньо впливає на достовірність звітності і суттєво ускладнює проведення аудиторської перевірки - без підписаного акта або відомості нарахувань довести факт надання послуги практично неможливо.

Відповідно до НП(С)БО 15 та Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» (далі НП(С)БО 1), доходи підприємства систематизуються за видами діяльності [20; 18]. Це принципово важлива вимога: від того, до якої групи потрапить конкретне надходження, залежить рядок Форми № 2-м, де воно відобразиться, і те, як вплине на розрахунок операційного, фінансового і загального результату[31]. Крім того, класифікація за видами діяльності відповідає і логіці аудиторської перевірки - для кожної групи застосовуються різні процедури і різні джерела доказів [25].

Щоб краще розібратися в цих групах і не заплутатися при перевірці, варто об'єднати всі дані разом. Це допоможе побачити зв'язок між видом діяльності підприємства, номерами рахунків, на яких ведеться облік, та конкретними рядками у звітах, куди врешті-решт потрапляють ці суми.

Такий розподіл показує весь шлях грошей - від оформлення першої паперової квитанції чи акта до заповнення фінансового звіту. Це допомагає відстежити кожну операцію та перевірити, чи правильно бухгалтер вибрав рахунок для обліку. Повну класифікацію цих доходів за напрямками діяльності

компанії показано в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Класифікація доходів підприємства за видами діяльності
відповідно до НП(С)БО 15*

Вид діяльності	Складові доходів	Рахунки обліку	Рядок Форми № 2-м
1	2	3	4
Основна операційна	Чистий дохід від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг	701, 702, 703	2000
Інша операційна	Реалізація оборотних активів, штрафи і пені, лишки від інвентаризації, інші операційні надходження	712, 715, 719	2120
Фінансова	Дивіденди одержані, відсотки одержані, інші фінансові доходи	731, 732, 733	2200
Інша (неопераційна)	Реалізація необоротних активів, безоплатно отримані активи, цільове фінансування	741, 745, 746	2240

*Примітка. Складено автором за даними джерела [20].

Доходи від основної операційної діяльності - є найбільш значущою для оцінки підприємства, оскільки відображає результати його безпосередньої статутної діяльності. Для перевірки цієї групи аудитор перевіряє акти наданих послуг, накладні, відомості нарахувань і порівнює їх із даними облікових регістрів [25].

Інші операційні доходи - менш передбачувана. Сюди потрапляють штрафи від боржників, лишки від інвентаризації, виручка від реалізації запасів, що стали непотрібними. Ці надходження нерегулярні і залежать від конкретних обставин, тому їх аналіз проводиться окремо від основної виручки.

Фінансові та інші доходи - для більшості підприємств комунальної сфери є або незначними, або специфічними. Зокрема, безоплатно отримані активи (четверта група, рахунок 745 «Дохід від безоплатно одержаних активів» та цільове фінансування (рахунок 746 «Інші доходи» відіграють важливу роль для підприємств, що отримують підтримку від місцевих бюджетів [32]. Важливо

пам'ятати, що дохід від безоплатно отриманих активів визнається не одразу в повній вартості, а поступово - у міру нарахування амортизації на ці активи, що відповідає принципу відповідності доходів і витрат [20; 37]

Принцип нарахування - один із фундаментальних у бухгалтерському обліку. Він означає, що дохід відображається у тому звітному місяці, коли він зароблений, - тобто коли послуга надана або товар переданий, - незалежно від того, надійшла оплата чи ні [23]. Цей принцип закріплений у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» і не має виключень [28].

На практиці застосування цього принципу породжує серйозну проблему. Підприємство визнає дохід у звітності, але реальні гроші ще не надійшли. Виникає дебіторська заборгованість. Якщо клієнти систематично затримують оплату - ця заборгованість накопичується, і підприємство опиняється в ситуації, коли воно номінально прибуткове, але фактично не може розрахуватись за електроенергію чи виплатити зарплату.

Дослідники звертають увагу, що саме цей розрив між нарахованим і отриманим доходом є однією з ключових причин фінансових труднощів підприємств, де рівень неплатежів традиційно високий [23].

Найпоширеніша технічна помилка, пов'язана з принципом нарахування, - відображення доходу в неправильному звітному місяці. Акт підписаний у грудні, але бухгалтер провів його в обліку у січні наступного року. Результат - фінансові результати двох звітних кварталів одразу спотворені: в одному доходу менше, ніж мало б бути, в іншому - більше [23]. При аудиторській перевірці такі випадки виявляють через порівняння дат первинних документів і дат облікових записів у журналах-ордерах.

1.2. Основи побудови обліку і аудиту доходів підприємства

Облік доходів підприємства регулюється цілою системою нормативних документів, і без розуміння цієї системи неможливо ні правильно відобразити надходження у звітності, ні провести якісну аудиторську перевірку. Причому для кожної галузі ця система має свою специфіку, а для комунальних підприємств - ще й додатковий рівень у вигляді рішень місцевих рад про тарифи [29, 30].

Для систематизації нормативної бази, на якій базується облік доходів, доцільно виділити чотири рівні регулювання. Узагальнену структуру нормативного забезпечення наведено в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Нормативно-правове забезпечення обліку доходів підприємства*

Рівень регулювання	Основні документи	Суть та значення для обліку
1	2	3
I. Загальнодержавний	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»	Встановлює базові правила, принцип нарахування та є фундаментом для всіх інших стандартів.
II. Стандарти бухгалтерського обліку	НП(С)БО 15, НП(С)БО 1, НП(С)БО 25, Податковий кодекс	Визначають умови визнання доходу, правила заповнення звітності та податкові аспекти.
III. Міжнародні стандарти	МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами»	Пропонують п'ятикрокову модель оцінки зобов'язань перед клієнтом, що допомагає уникнути викривлення доходів.
IV. Аудиторські стандарти	Міжнародні стандарти аудиту	Встановлюють правила оцінки ризиків та перевірки якості доходів, особливо за наявності боргів абонентів.

*Примітка. Складено автором за даними джерела [2;11].

Представлена ієрархія показує, що облік доходів не є ізольованим

процесом. Якщо на національному рівні ми дотримуємося правил визнання доходу через «факти» (підписані акти), то міжнародний підхід акцентує увагу на виконанні самих зобов'язань.

Загальну логіку формування фінансового результату підприємства наведено на рисунку 1.1. Схема побудована на основі НП(С)БО 1 і показує два рівні: формування результату через доходи від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності і його розподіл через оподаткування до чистого прибутку або збитку.

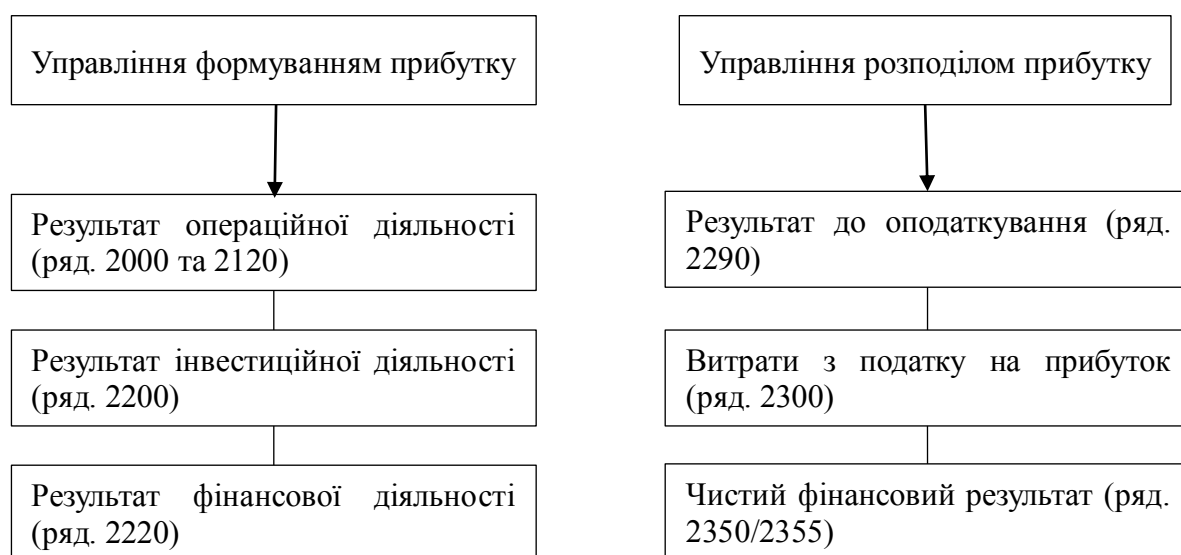

Рис. 1.1 Схема формування фінансового результату підприємства*

*Примітка. Складено автором за даними джерела [20; 18; 4].

Управління формуванням прибутку - зосереджені всі види доходів: від операційної діяльності (рядки 2000 і 2120), від інвестиційної (рядок 2200) і від фінансової (рядок 2220). Саме операційна складова є найважливішою - вона відображає реальну ефективність основної діяльності підприємства, і будь-яка помилка в обліку доходів тут автоматично потрапляє у Форму № 2-м [4; 23].

Управління розподілом прибутку - відображається фінансовий результат до оподаткування (рядок 2290), нараховується податок на прибуток (рядок 2300) і виводиться чистий фінансовий результат - прибуток або збиток

(рядки 2350/2355).

Таким чином, якщо операційні доходи не покривають операційних витрат - ніякі надходження від інвестиційної чи фінансової діяльності цього не виправлять системно, а лише тимчасово покращують підсумкову цифру. Тому при аналізі і аудиті доходів важливо оцінювати кожен рівень окремо, а не орієнтуватись тільки на рядок 2350 або 2355 [4].

Для систематизації наукових підходів до проблематики обліку і аудиту доходів опрацьовано десять публікацій 2020–2025 років. Результати наведено в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Огляд навчальної та наукової літератури з питань обліку, аудиту та аналізу доходів підприємства*

Автор, джерело	Проблемні питання, що розглядаються	Пропозиції автора
1	2	3
Губарик О. М., Іванова Д. В. 2024 р. [6]	Неповне документування доходів на малих підприємствах; відсутність чіткого контролю та єдиного методу обліку	Удосконалення системи обліку і внутрішнього контролю доходів з урахуванням спрощеного оподаткування
Бондаренко Н. М., Гончар К. С. [1] 2022 р.	Нормативно-правове регулювання обліку доходів; спільне та відмінне між П(С)БО і МСБО; елементи облікової політики щодо доходів	Доповнення облікової політики в частині строку зарахування доходів до фінансових результатів
Василук М. В. та ін. [4] 2024 р.	Організація обліку і контролю фінансових результатів як складова системи управління підприємством	Розробка організаційних засад обліку і контролю фінансових результатів
Кононенко Л. В. та ін. [23] 2020 р.	Принцип нарахування і відповідності; механізм відображення доходів у звітності; типові помилки	Вдосконалення облікових процедур формування фінансових результатів
Ковтуненко Ю. В. [8] 2021 р.	Сутність доходів майбутніх періодів; нечітке законодавче підґрунтя; проблеми визнання і розподілу	Альтернативна методика обліку та розподілу доходів майбутніх періодів
Овчарова Н. В., Горбань П. М. [25] 2022 р.	Способи організації внутрішнього аудиту доходів; три рівні системи регулювання; парадокси прибутку	Організаційно-методичні положення внутрішнього аудиту доходів з урахуванням усіх видів обліку
Рябчук О. В., Німчук А. С. [35] 2025 р.	Аудит і аналіз доходів як ключові складові ефективного управління; особливості в умовах воєнного стану	Обґрунтування необхідності аудиту доходів; застосування аналітичних процедур

1	2	3
Луговець Б. О. [11] 2024	Інформаційне забезпечення аудиту фінансових результатів; специфіка ІТ-сектору	Удосконалення інформаційного забезпечення та процедур якісного аудиту
Проскуріна Н. М., Гнідкова А. В. [34]	Методи аналізу фінансового стану і результатів; показники ліквідності, рентабельності, ділової активності	Визначення інструментів використання облікової інформації для діагностики ефективності
Фостолович В. А., Томчук В. В. та ін. [38]	Управлінський аналіз доходів; самофінансування підприємства; контроль достовірності відображення у звітності	Систематизація підходів до управління доходами; напрями підвищення дохідності

*Примітка. Складено автором за даними джерела [23; 8; 25; 38; 11; 35].

З таблиці 1.3 видно, що дослідники розглядають доходи у трьох площинах: обліковій, аудиторській і аналітичній - і всі три взаємопов'язані [4; 35; 34]. Окрема практична проблема - узгодження моменту визнання доходу з датою виникнення ПДВ: вони часто не збігаються, і підприємство фактично платить податок із грошей, яких ще не отримало [6; 25; 26].

Більшість опрацьованих публікацій стосуються промислових підприємств або ІТ-сфери - комунальна галузь із її тарифним регулюванням і хронічними неплатежами майже не представлена [1; 23; 25]. Теоретичні основи обліку доходів загалом сформовані, методика аудиту потребує оновлення, а питання якості доходів досліджено найменше. Саме це і визначає актуальність даної роботи.

Окремого розгляду потребує питання доходів і витрат майбутніх і минулих періодів. Нормативна база тут залишається недостатньо деталізованою, що призводить до різного трактування однакових операцій на різних підприємствах [8]. Авансові платежі від клієнтів, отримані до надання послуги, або бюджетні компенсації, що надходять із запізненням на кілька місяців - до моменту виконання умов НП(С)БО 15 це не дохід, а зобов'язання, яке відображається на відповідних рахунках. Невчасне або неправильне

визнання таких сум безпосередньо впливає на показники рентабельності та ділової активності підприємства.

Важливою є думка дослідників про те, що аналіз фінансових результатів має реальну цінність лише тоді, коли задекларовані доходи підкріплені фактичними грошовими надходженнями [34]. Якщо дебіторська заборгованість зростає паралельно із задекларованою виручкою - це не свідчення розвитку, а погіршення якості доходів. Підприємство нараховує дохід, але не отримує грошей, при цьому зобов'язане сплачувати Податок на додану вартість (далі – ПДВ) і покривати поточні витрати - звідси хронічний дефіцит обігових коштів.

З погляду аудиту, ділянка доходів традиційно є зоною підвищеного ризику. Саме тут найчастіше трапляються і ненавмисні помилки у визначенні моменту визнання, і свідомі маніпуляції з метою покращення показників звітності [25]. Ефективний внутрішній аудит вимагає чіткої системи процедур і ієрархії контролю - від перевірки первинних документів до звірки з даними Головної книги.

В умовах воєнного стану ризику в цій ділянці суттєво зростають. Частина підтверджуючих документів може бути недоступна, законодавство змінюється швидше, ніж підприємства встигають адаптуватись, а ризики шахрайства вищі через загальну нестабільність [35; 16; 36]. Дослідники рекомендують у таких умовах більше спиратись на аналітичні процедури і автоматизований контроль даних, а не на суцільну перевірку паперових документів [11; 3]. Зокрема, порівняння даних програмних комплексів із показниками звітності дозволяє виявити розбіжності без необхідності фізичного доступу до всіх первинних документів.

Важливо також розуміти, що облік доходів не існує ізольовано - він є частиною загальної системи управління фінансовими результатами підприємства [4].

РОЗДІЛ 2

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ДОХОДІВ МКП «ВОДОГРАЙ»

2.1. Організація та методика документування й обліку доходів МКП «Водограй»

Організація бухгалтерського обліку доходів на Малому комунальному підприємстві «Водограй» (далі - МКП «Водограй») підпорядкована одній практичній меті - забезпечити повне й своєчасне відображення кожної наданої послуги у фінансовій звітності. Підприємство працює в безперервному режимі: водопостачання, водовідведення та вивезення побутових відходів здійснюються щодня для мешканців смт Білозерка, с. Розлив та с. Черешеньки, тому жодна операція не може залишитися поза обліком [38; 24]. Це вимагає чіткої системи документування - від зняття показань лічильника до відображення доходу на рахунках класу 7 «Доходи та результати діяльності» (далі – класу 7).

Методологічною основою всього облікового процесу на підприємстві є Наказ про організацію бухгалтерського обліку та облікову політику № 104 [24]. Саме цей документ визначає форму обліку, перелік застосовуваних реєстрів, правила документообігу та межі відповідальності облікового персоналу. Відповідно до його положень, на МКП «Водограй» застосовується журнально-ордерна форма обліку з одночасним використанням паперових носіїв і програмного забезпечення [23; 24]. Таке поєднання дає змогу зберігати юридичну силу первинних документів у паперовому вигляді й водночас забезпечувати оперативну обробку великих масивів даних в автоматизованому режимі.

Принципово важливою особливістю облікової системи МКП «Водограй» є відмова від універсальних бухгалтерських програм на користь вузькоспеціалізованих галузевих рішень. Для підприємств водопровідно-

каналізаційного господарства зі значною кількістю абонентів - фізичних осіб це виправдане рішення: стандартне програмне забезпечення просто не пристосоване для роботи з тисячами особових рахунків, щомісячними розрахунками пільг і субсидій та диференційованими тарифами [1; 24].

Облік доходів від населення ведеться через програмний комплекс Інформаційні технології абонентів (далі - «ІТА»). Ця система охоплює повний цикл роботи з фізичними особами: ведення бази особових рахунків, реєстрацію щомісячних показників вodomірних приладів, нарахування пільг і субсидій відповідно до рішень органів соціального захисту, а також безпосереднє нарахування операційного доходу по приватному сектору [1; 24]. Фактично «ІТА» є основним інструментом абонентського відділу, і саме тут формується найбільша частина доходу підприємства - від послуг водопостачання та водовідведення населенню.

Розрахунки з юридичними особами, бюджетними установами та іншими господарськими організаціями здійснюються через окремий програмний комплекс – My Electronic Document (далі «М.Е.Дос») [25; 24]. Він забезпечує виписування первинних документів (рахунків-фактур, актів наданих послуг), ведення договорів на постачання комунальних послуг, контроль стану дебіторської заборгованості в розрізі кожного контрагента. На відміну від роботи з населенням, де нарахування відбуваються в масовому режимі, розрахунки з юридичними особами потребують індивідуального підходу: кожен договір може передбачати власний порядок розрахунків, графік оплати й умови надання послуг.

Наприкінці кожного звітного місяця дані з обох систем - «ІТА» та «М.Е.Дос» - вивантажуються й зводяться в електронних таблицях Excel [24]. На цьому етапі формуються узагальнюючі облікові реєстри, перевіряється відповідність нарахованих сум первинним документам і готуються матеріали для друку. Такий підхід, попри певну трудомісткість ручного зведення, дозволяє уникнути ситуацій, коли розбіжності між двома програмними системами потрапляють безпосередньо у звітність [6; 11]. Головний бухгалтер

підприємства фактично виконує роль контролера на цьому завершальному етапі - саме тут виявляються й усуваються розбіжності до моменту формування підсумкових реєстрів.

Облікова політика МКП «Водограй», затверджена Наказом № 104 від 30. 06. 2026 р. містить ще один практично важливий параметр - межу суттєвості для розкриття інформації про доходи [23; 24]. Її встановлено на рівні 2% від величини чистого прибутку або збитку підприємства. Це означає, що статті доходів, сума яких не перевищує зазначений поріг, можуть бути згруповані у звітності без окремого розшифрування [24]. Такий підхід відповідає вимогам НП(С)БО 1 та дозволяє не перевантажувати фінансову звітність деталізацією несуттєвих показників, зосереджуючи увагу користувача на справді значущих статтях.

Безпосереднє нарахування доходу від реалізації послуг відбувається щомісяця і прив'язане до фактичного обсягу спожитих ресурсів. Для абонентів, які мають прилади обліку, підставою для нарахування є зняті показання лічильників. Там, де лічильників немає, застосовуються нормативи споживання, затверджені відповідними органами [23; 38]. У такому випадку підставою для нарахування доходу є розрахункова відомість, складена на основі затверджених норм споживання на одного мешканця або на одиницю площі.

Цінова основа для розрахунку виставлених вимог закріплена у внутрішньому Наказі № 75 від 30.07.2024 р.. Документ встановлює диференційовані тарифи залежно від категорії споживача. Станом на досліджуваний період тариф на водопостачання становить 26,90 грн. за 1 куб. м з ПДВ, на водовідведення - 37,30 грн. за 1 куб. м з ПДВ. При цьому для населення, бюджетних організацій та госпрозрахункових контрагентів передбачено різні умови розрахунків, що відображається в аналітичному обліку доходів у розрізі груп споживачів [24]. Така деталізація є необхідною не лише для управлінських цілей, але й для контролю за правильністю застосування тарифів під час аудиторської перевірки.

Основні положення Наказу № 104, що безпосередньо регулюють

організацію обліку доходів МКП «Водограй», систематизовано в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Основні положення Наказу про облікову політику МКП «Водограй»*

Положення Наказу № 104	Зміст норми
Форма ведення обліку	Бухгалтерський облік ведеться на паперових носіях та в комп'ютерній програмі Excel бухгалтерською службою на чолі з головним бухгалтером
Система обліку	Застосовується журнально-ордерна система обліку в програмі Excel та бухгалтерській програмі 1С Підприємство
Облікові реєстри	Застосовуються форми журналів-ордерів та інших облікових реєстрів, розроблених фахівцями підприємства та адаптованих до нової системи електронного обліку
Журнали-ордери	Складаються щомісяця; роздруківки з комп'ютерної програми підписуються бухгалтером, відповідальним за складання облікового документа
Головна книга	Дані журналів-ордерів та інших облікових реєстрів відображаються в Головній книзі підприємства, що є підставою для складання Балансу
Зміна облікової політики	Облікова політика може змінюватися у разі зміни вимог Міністерства фінансів, статутних вимог або впровадження більш достовірних положень
Межа суттєвості для доходів і витрат	Встановлено на рівні 2% чистого прибутку (збитку) підприємства
Межа суттєвості для статей фінансової звітності	500 грн.
Одиниця обліку запасів	Кожне найменування запасів
Метод оцінки вибуття запасів	Середньозважена собівартість при відпуску у виробництво; метод ціни продажу при реалізації; ФІФО при відпуску у реалізацію
Резерв сумнівних боргів	Розраховується методом класифікації дебіторської заборгованості із застосуванням коефіцієнта сумнівності для кожної групи боржників за термінами непогашення
Гармонізація обліку	Для цілей бухгалтерського обліку використовуються національні стандарти; за відсутності необхідних норм застосовуються МСФЗ (IAS-IFRS)

*Примітка. Складено автором за даними джерела [24].

Наведені у таблиці 2.1 положення Наказу № 104 формують організаційну основу для ведення обліку доходів на підприємстві. Особливо важливими для цілей даного дослідження є норми щодо межі суттєвості для доходів і витрат -

2% чистого прибутку або збитку, - яка визначає рівень деталізації інформації у фінансовій звітності, а також норма про резерв сумнівних боргів, безпосередньо пов'язана з якістю нарахованих доходів підприємства [24]. Порядок ведення журналів-ордерів і Головної книги, Наказу, є регламентом для формування облікових реєстрів, які розглядаються в наступних таблицях цього підрозділу.

Загалом система первинного документування та аналітичного обліку доходів на МКП «Водограй» побудована таким чином, що кожна нарахована гривня доходу має чітке підґрунтя: або показники приладів обліку, або затверджені нормативи, або акт наданих послуг. Детальний алгоритм документального оформлення процесу реалізації комунальних послуг наведено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Графік та логіка руху первинних документів з обліку
доходів МКП «Водограй»*

Назва первинного документа	Підстава для складання документа	Відповідальна особа за формування	Термін передачі до бухгалтерії	Обліковий субрахунок (реєстрація)
1	2	3	4	5
Договір про надання послуг	Письмова заява споживача (абонента), правовстановлюючі документи	Юрисконсульт / Фахівець абонентського відділу	Протягом 3-х днів з моменту підписання сторонами	Позабалансовий облік договорів, формування картки абонента в «ІТА» / «М.Е.Doc»
Рахунок-фактура	Показники лічильників або нормативи споживання за Наказом № 75	Фахівець відділу «Абонентська група» в системі «ІТА» / «М.Е.DOC»	До 5-го числа місяця, наступного за звітним	Рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками»
Акт наданих послуг (виконаних робіт)	Фактично виконані обсяги подачі води та очищення стічних вод	Начальник дільниці / Головний бухгалтер (модуль «М.Е.DOC»)	Щомісячно на дату балансу (останній день місяця)	Субрахунок 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг»

1	2	3	4	5
Видаткова накладна	Реалізація супутніх матеріалів або списання матеріальних цінностей	Завідувач складу / Комірник (реєстрація в таблицях Excel)	В день здійснення операції відпуску	Субрахунок 712 «Дохід від реалізації інших оборотних активів»
Податкова накладна	Подія нарахування або дата отримання передоплати («перша подія»)	В.о. головного бухгалтера / Бухгалтер з податкового обліку	Протягом встановлених строків за законом для реєстрації в ЄРПН	Субрахунок 641/ПДВ, Субрахунок 703 (зменшення)

*Примітка. Складено автором за даними джерела [20; 26; 24].

Центральним документом у процесі визнання доходу є акт наданих послуг. Саме він підтверджує, що підприємство виконало свої зобов'язання перед конкретним клієнтом, і дає підставу для відображення доходу в обліку за принципом нарахування - тобто в тому місяці, коли послуга фактично надана, а не коли надійшла оплата [8; 1]. Для населення цю функцію виконують щомісячні відомості нарахувань, сформовані в системі «ІТА», для юридичних осіб - акти, виписані через «М.Е.Дос».

Оскільки МКП «Водограй» зареєстроване як платник ПДВ за ставкою 20%, кожна операція з реалізації послуг супроводжується виписуванням податкової накладної [26; 24]. Для юридичних осіб це відбувається автоматично через систему «М.Е.Дос», після чого накладна в обов'язковому порядку реєструється в Єдиному реєстрі податкових накладних [26; 24]. Без такої реєстрації контрагент не має права на податковий кредит, тому своєчасне проведення цієї процедури є не лише вимогою законодавства, але й питанням ділової репутації підприємства перед замовниками [26].

Процес накопичення, систематизації та зберігання виписаних податкових накладних та інших первинних документів на МКП «Водограй» здійснюється з чітким дотриманням вимог Податкового кодексу України та внутрішніх регламентів облікової політики [24]. Всі електронні податкові накладні,

квитанції про їх реєстрацію в ЄРПН, а також акти наданих послуг, що проходять через комплекс «М.Е.Дос», накопичуються у захищених базах даних на локальних серверах підприємства із обов'язковим щомісячним резервним копіюванням [24]. Паперові примірники рахунків, відомостей нарахувань абонентського відділу та видаткових накладних групуються бухгалтерією у хронологічному порядку за звітними періодами, зшиваються у спеціальні папки-реєстратори та зберігаються в поточному архіві фінансової служби [24]. Відповідно до чинного законодавства, підприємство забезпечує суворий контроль за збереженням цих документів протягом щонайменше трьох років (1095 днів) з моменту подання відповідної податкової звітності, що гарантує інформаційну безпеку, оперативний доступ до даних для керівництва та безперешкодне проходження будь-яких зовнішніх перевірок чи аудиту [25; 26; 24].

Синтетичний облік доходів ведеться на рахунках класу 7 [20; 24]. Протягом місяця за кредитом накопичується вся нарахована виручка від реалізації послуг, за дебетом відображаються суми ПДВ, що підлягають перерахуванню до бюджету, а наприкінці звітного місяця залишок рахунку повністю закривається на рахунок 79 «Фінансові результати» [4; 20]. Перелік конкретних рахунків класу 7, які використовуються в обліковій практиці МКП «Водограй», з типовими кореспонденціями наведено в таблиці 2.3.

Рахунок 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг» є головним у структурі доходів МКП «Водограй» - саме на ньому акумулюється виручка від водопостачання, водовідведення та вивезення відходів [20; 24]. Механізм його роботи доволі простий, але важливо розуміти кожен крок. Коли підписується акт наданих послуг або формується відомість нарахувань для населення, робиться проводка за дебетом рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» та кредитом рахунку 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг»: дебіторська заборгованість абонента зростає, а дохід підприємства визнається [20]. Одночасно з цим нараховується ПДВ: за дебетом рахунку 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг» та кредитом субрахунку 641/ПДВ «Розрахунки за

податками».

Таблиця 2.3

Економічна характеристика та структура рахунків 7 класу

МКП «Водограй»*

Код рахунку / субрахунку	Назва рахунку за Планом рахунків	Характеристика за кредитом (що відображається)	Характеристика за дебетом (що відраховується / списується)	Кореспондуючий рахунок при закритті періоду
1	2	3	4	5
703	Дохід від реалізації робіт і послуг	Нарахування виручки за послуги водопостачання та водовідведення	Відображення сум нарахованого ПДВ; списання чистого доходу	Субрахунок 791 «Результат операційної діяльності»
712	Дохід від реалізації інших оборотних активів	Виручка від продажу виробничих запасів, мастил чи автозапчастин	Нарахування ПДВ від продажу активів; списання фінального доходу	Субрахунок 791 «Результат операційної діяльності»
715	Одержані штрафи, пені, неустойки	Визнані або стягнуті за рішенням суду санкції від споживачів-боржників	Списання накопичених сум штрафів на фінансові результати	Субрахунок 791 «Результат операційної діяльності»
719	Інші доходи від операційної діяльності	Лишки матеріалів при інвентаризації, суми операційних курсових різниць	Списання результату на рахунок обліку фінансових результатів	Субрахунок 791 «Результат операційної діяльності»
745	Дохід від безоплатно одержаних активів	Визнання доходу в міру нарахування амортизації на грантові основні засоби	Списання доходів від необмінних операцій на результат	Субрахунок 793 «Результат іншої діяльності»
746	Інші доходи	Суми отриманих та освоєних субсидій, дотацій підтримки мереж	Списання неопераційних доходів на фінансовий результат	Субрахунок 793 «Результат іншої діяльності»

*Примітка. Складено автором за даними джерела [24; 20].

Це технічна операція, яка «очищає» виручку від суми непрямого податку,

що належить до бюджету і доходом підприємства не є [20; 26]. В останній день місяця накопичений чистий дохід повністю списується проводкою за дебетом рахунку 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг» та кредитом субрахунку 791 «Результат операційної діяльності», після чого рахунок 703 закривається і на початок наступного місяця не має залишку [4].

Аналітичний облік на рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» ведеться в розрізі окремих субрахунків за видами послуг [20; 24]. Такий рівень деталізації дозволяє в будь-який момент визначити суму заборгованості споживачів окремо за послуги водопостачання та водовідведення, вивезення твердих і рідких побутових відходів, а також за виконання спеціалізованих робіт. Розрахунки за водопостачання та водовідведення відображаються на субрахунку 361/1 «Розрахунки з вітчизняними покупцями за послуги водопостачання та водовідведення», за вивезення твердих побутових відходів - на субрахунку 361/3 «Розрахунки з вітчизняними покупцями за послуги з вивезення твердих побутових відходів», за вивезення рідких побутових відходів - на субрахунку 361/4 «Розрахунки з вітчизняними покупцями за послуги з вивезення рідких побутових відходів».

Додатково виділяються субрахунок 361/6 «Розрахунки з вітчизняними покупцями за послуги з розробки технічних умов» та субрахунок 361/8 «Розрахунки з вітчизняними покупцями за роботи із заміни сідлового з'єднання та врізки в діючу мережу водопроводу» [24]. Останні два субрахунки стосуються разових технічних робіт, але їх виокремлення виправдане: це послуги із зовсім іншою собівартістю і ціною логікою порівняно з основною діяльністю.

Щомісяця дані аналітичного обліку зводяться в Журналі-ордері № 3, який формується в Excel на основі вивантажень із систем «ІТА» та «М.Е.Дос» [24]. Після перевірки відповідності аналітичних оборотів синтетичним дані переносяться до Головної книги МКП «Водограй». Цей двоступеневий контроль - звірка регістрів перед перенесенням до Головної книги - є важливим елементом внутрішнього контролю, який дозволяє виявити арифметичні

розбіжності до моменту складання фінансової звітності [24].

Типові бухгалтерські проводки з формування та закриття рахунків з обліку доходів, що застосовуються в поточній практиці МКП «Водограй», систематизовано в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Типова відомість та зразок кореспонденції рахунків з обліку доходів
МКП «Водограй»*

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, тис. грн.	Первинний документ (підстава)
Нараховано дохід від надання послуг з водопостачання та водовідведення населенню (система «ІТА»)	361/1	703	228,13	Акт наданих послуг, відомість розрахунків
Відображено суму податкових зобов'язань з податку на додану вартість від реалізації послуг населенню	703	641/ПДВ	45,63	Податкова накладна, зареєстрована в ЄРПН
Нараховано дохід від надання послуг з вивозу твердих побутових відходів (ТПВ) споживачам	361/3	703	65,48	Рахунок-фактура, відомість абонентського відділу
Нараховано податкові зобов'язання з ПДВ від операцій з вивезення твердих побутових відходів	703	641/ПДВ	13,10	Податкова накладна
Нараховано дохід за виконання робіт із заміни сідлового з'єднання та врізки в мережу водопроводу	361/8	703	4,72	Акт виконаних робіт, кошторисна відомість
Списано суму накопиченого чистого операційного доходу на фінансові результати наприкінці місяця	703	791	239,60	Бухгалтерська довідка-розрахунок, Головна книга
Визнано дохід від отриманих бюджетних асигнувань (субсидій) після підтвердження витрат мереж	484	746	50,00	Акт приймання-передачі, виписка банку
Здійснено фінальне списання інших неопераційних доходів на фінансовий результат	746	793	50,00	Головна книга, балансовий розрахунок

*Примітка. Складено автором за даними джерела [24].

Система обліку доходів на МКП «Водограй» побудована за замкненим циклом: кожна операція, зафіксована в «ІТА» чи «М.Е.Дос», проходить через субрахунки 703 і 746, після чого акумулюється на рахунках 791 та 793 і

потрапляє у фінансову звітність без додаткових коригувань [4; 24]. Операційні та неопераційні доходи при цьому чітко розмежовані - вони не змішуються ні на етапі нарахування, ні при закритті рахунків [1; 24]. Це принципово важливо: якщо, наприклад, компенсація з бюджету за різницю в тарифах потрапить до виручки від реалізації послуг, фінансовий результат формально буде правильним, але аналітична цінність звітності різко знизиться.

Раз на рік, перед складанням річної фінансової звітності, на підприємстві проводиться суцільна інвентаризація активів і зобов'язань - така вимога закріплена в Наказі № 104 [24]. Для ділянки доходів найважливішою частиною цієї процедури є звірка розрахунків із дебіторами: із кожним абонентом, який має заборгованість, підписується акт звірки взаєморозрахунків [25; 24]. На практиці це означає, що підприємство не просто знає загальну суму дебіторської заборгованості, але й може підтвердити її в розрізі кожного боржника. Така деталізація дозволяє вести облік дебіторської заборгованості в розрізі кожного боржника та своєчасно формувати резерв сумнівних боргів відповідно до вимог облікової політики підприємства [23; 34].

Поточний контроль за доходами ведеться щодня. Бухгалтерська служба перевіряє банківські виписки і одразу відображає надходження в базах «ІТА» та «М.Е.Дос» у розрізі особових рахунків клієнтів [24]. Завдяки цьому стан розрахунків із кожним абонентом оновлюється в режимі, близькому до реального часу, - і якщо хтось оплатив рахунок сьогодні, вже завтра ця інформація відображається в обліку. Паралельно контролюється правильність застосування затверджених тарифів і повнота відображення касових операцій [25; 24].

Щомісяця фактичні обсяги нарахованих доходів порівнюються з плановими показниками фінансового плану підприємства [38; 24]. Якщо відхилення виходять за допустимі межі - наприклад, різко впало споживання води в певному населеному пункті або знизилися надходження від окремої групи абонентів - керівництво отримує сигнал для оперативного реагування. Така система моніторингу дозволяє не чекати кінця кварталу, щоб побачити

проблему у звітності, а помічати її в поточному режимі й вживати заходів до того, як вона вплине на фінансову стійкість підприємства.

2.2. Відображення інформації про доходи підприємства у формах звітності

Завершальним кроком в обліку доходів є їх відображення у фінансовій звітності - саме тут уся інформація, накопичена протягом звітного року на рахунках бухгалтерського обліку, набуває офіційного статусу і стає доступною для зовнішніх користувачів: органів місцевого самоврядування, контролюючих органів, кредиторів та потенційних інвесторів [4; 23]. Без якісно складеної звітності неможливо ні оцінити реальний фінансовий стан підприємства, ні обґрунтувати управлінські рішення щодо тарифної політики чи інвестицій в інфраструктуру.

Нормативною основою для формування звітності МКП «Водограй» є НП(С)БО 25 [22]. Підприємство відноситься до суб'єктів малого підприємництва відповідно до критеріїв Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [28] - за балансовою вартістю активів, чистим доходом від реалізації та середньою чисельністю працівників, що дає йому право застосовувати спрощений формат звітності замість повного комплекту форм, передбаченого для середніх і великих підприємств [20; 22]. Це суттєво зменшує адміністративне навантаження на бухгалтерську службу, водночас зберігаючи всю необхідну інформацію для управлінських і контрольних цілей.

Відповідно до вимог НП(С)БО 25, МКП «Водограй» складає та подає два звітні документи: Баланс (Форма № 1-м) та Звіт про фінансові результати (Форма № 2-м) [18; 22]. Обидві форми заповнюються в тисячах гривень з одним десятковим знаком і подаються до органів державної статистики, органів місцевого самоврядування та фіскальних установ у строки, встановлені чинним

законодавством. Баланс відображає майновий і фінансовий стан підприємства на певну дату, тоді як Форма № 2-м розкриває результати його господарської діяльності за звітний період - саме тому для аналізу доходів вона є ключовим документом.

Головним звітним документом для розкриття інформації про доходи є Звіт про фінансові результати - Форма № 2-м [14; 22; 24]. Цей документ показує в узагальненому вигляді, скільки підприємство заробило від своєї діяльності, скільки витратило на забезпечення цієї діяльності і який підсумковий фінансовий результат - прибуток чи збиток - отримано за звітний рік або квартал. Саме цифри Форми № 2-м є основою для будь-якого зовнішнього аналізу фінансового стану МКП «Водограй» - чи то з боку Білозерської селищної ради як власника підприємства, чи то з боку аудитора.

Звіт складається за принципом нарахування та відповідності доходів і витрат [20; 18]. Це означає, що до нього включаються доходи того звітного періоду, в якому послуги фактично надані абонентам, - незалежно від того, чи отримано оплату від споживачів на момент складання звіту. Для МКП «Водограй» цей принцип має особливе практичне значення: значна частина нарахованого доходу від населення на кінець звітного місяця ще не оплачена, проте у Формі № 2-м вона вже відображається в повному обсязі. Саме це і породжує хронічну різницю між доходом за звітністю та реальними грошовими надходженнями на поточний рахунок підприємства.

Структурно Звіт про фінансові результати (Форма № 2-м) складається з двох розділів, кожен із яких виконує окрему методологічну функцію [20; 24]. Перший розділ присвячений фінансовим результатам від звичайної діяльності і формується шляхом зіставлення доходів та витрат за відповідними напрямками. Інформаційною основою для його заповнення слугують обороти за рахунками класу 7 «Доходи і результати», накопичені в Головній книзі підприємства протягом звітного року. Другий розділ містить елементи операційних витрат у розрізі економічних елементів - матеріальних витрат, витрат на оплату праці, відрахувань на соціальні заходи, амортизації та інших операційних витрат, - що

формується на підставі рахунків класу 9 «Витрати діяльності» [20; 24]. Такий поділ дозволяє не просто отримати підсумкову цифру фінансового результату, а зрозуміти його структуру: з яких саме джерел сформований дохід і на які конкретні напрями витрачені ресурси підприємства. Для МКП «Водограй» як комунального підприємства, що перебуває під постійним контролем з боку місцевої ради та регуляторних органів, така прозорість звітності є не просто вимогою стандартів, а практичною необхідністю для обґрунтування потреби в коригуванні тарифів і отриманні бюджетних компенсацій.

Перший розділ Звіту про фінансові результати (Форма № 2-м) має назву «І. Фінансові результати» [22]. Цей розділ побудований за ієрархічним принципом і призначений для послідовного відображення обсягів отриманих доходів за їхніми економічними джерелами, зіставлення їх із відповідними витратами та виведення фінального прибутку або збитку підприємства за звітний період і аналогічні періоди попередніх років [6; 4]. Економічний зміст, особливості та джерела формування ключових доходних статей першого розділу форми № 2-м у практиці досліджуваного підприємства узагальнено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Економічний зміст та особливості відображення доходних статей
Розділу І Форми № 2-м у МКП «Водограй»*

Код рядка	Назва статті звіту	Коротка характеристика показника	Особливості формування та джерела для МКП «Водограй»
2000	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	Очищена від ПДВ виручка від надання основних статутних послуг підприємства. Найточніше відображає реальний масштаб операційної діяльності.	Акумулює надходження від 4-х видів комунальних послуг: водопостачання, водовідведення, вивезення ТПВ та РПВ за договорами. Формується за кредитом рахунку 703 за вирахуванням дебету 703 - кредиту 641/ПДВ.
2120	Інші операційні доходи	Надходження, які безпосередньо пов'язані з операційним циклом,	Включає: продаж непотрібних матеріалів чи автозапчастин (712); штрафи й пені від боржників-споживачів (715); лишки

		але не є виручкою від основних послуг	майна за результатами щорічної інвентаризації (719).
2240	Інші доходи	Обліковий показник, що відображає надходження від неопераційної (інвестиційної чи фінансової) діяльності підприємства.	Складається з дотацій, субсидій селищної ради та асигнувань на покриття різниці в тарифах (746), а також визнаних доходів від амортизації безкоштовно отриманих від громади мереж та колекторів (745).

*Примітка. Складено автором за даними джерел [20; 24; 22]

Наведена у таблиці 2.5 систематизація доходних елементів свідчить про те, що побудова першого розділу фінансового звіту МКП «Водограй» побудована у строгій відповідності до принципу нарахування та відповідності доходів і витрат [20; 22]. Побудова цієї форми звітності забезпечує послідовне агрегування облікових даних - від базової операційної виручки водоканалу до специфічних цільових та неопераційних надходжень [24]. Такий методологічний підхід дозволяє відобразити реальний стан покриття витрат підприємства за рахунок різних фінансових джерел і створює прозору інформаційну базу для контролю за процесами формування фінансових результатів [4; 22].

Другий розділ Звіту про фінансові результати (Форма № 2-м) має назву «II. Елементи операційних витрат» [22]. Метою цього розділу є групування всіх понесених підприємством операційних витрат не за напрямками (собівартість, адміністративні), а за їхнім економічним змістом (матеріальні затрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація та інші операційні витрати) [23; 22]. Цей розділ безпосередньо взаємопов'язаний із доходами, оскільки сума елементів витрат є підґрунтям для оцінки повноти покриття видатків отриманою виручкою та визначення межі беззбитковості підприємства [6; 34].

На основі офіційної річної фінансової звітності МКП «Водограй» за 2025 рік фактичні показники обох розділів Форми № 2-м наведено в таблиці 2.6.

Показники Звіту про фінансові результати (Форма № 2-м)

МКП «Водограй» за 2025 рік, тис. грн.*

Назва статті	Код рядка	2025 рік
Розділ I. Фінансові результати		
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	3890,7
Інші операційні доходи	2120	0,0
Інші доходи	2240	622,6

Продовж. табл. 2.6

1	2	3
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	4513,3
Інші операційні витрати	2180	(666,4)
Інші витрати	2270	(5140,8)
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(11806,8)
Чистий прибуток	2350	0,0
Чистий збиток	2355	(7293,5)
Розділ II. Елементи операційних витрат		
Матеріальні затрати	2500	1035,0
Витрати на оплату праці	2510	1768,0
Відрахування на соціальні заходи	2520	373,4
Амортизація	2530	562,3
Інші операційні витрати	2540	443,0
Разом операційні витрати (2500 + 2510 + 2520 + 2530 + 2540)	2550	4181,7

*Примітка. Складено автором за даними джерела [24].

Показники таблиці 2.6 відображають повну картину фінансових результатів МКП «Водограй» за 2025 рік. З розділу I видно, що загальна сума доходів підприємства склала 4513,3 тис. грн., з яких основну частину 3890,7 тис. грн. - становить чистий дохід від реалізації комунальних послуг за рядком 2000 [24]. Інші операційні доходи за рядком 2120 у 2025 році відсутні, оскільки операцій із реалізації запасів чи стягнення штрафних санкцій протягом звітнього року не було. Рядок 2240 «Інші доходи» становить 622,6 тис. грн. і представлений виключно бюджетними субсидіями та доходом від амортизації безоплатно отриманих об'єктів інфраструктури [38; 24].

Загальна сума доходів підприємства за 2025 рік склала 4513,3 тис. грн.,

загальна сума витрат - 11806,8 тис. грн.. За результатами звітного року підприємство задекларувало чистий збиток у розмірі 7293,5 тис. грн. за рядком 2355. Значну частку у витратах займають інші витрати за рядком 2270 - 5140,8 тис. грн., що для комунального підприємства пов'язано зі специфікою обслуговування інфраструктури в умовах тарифного регулювання.

Розділ II таблиці 2.6 містить інформацію про структуру операційних витрат за економічним змістом: матеріальні затрати - 1035,0 тис. грн., витрати на оплату праці - 1768,0 тис. грн., відрахування на соціальні заходи - 373,4 тис. грн., амортизація - 562,3 тис. грн., інші операційні витрати - 443,0 тис. грн.. Загальна сума операційних витрат склала 4181,7 тис. грн. [24].

Для детального розкриття структури доходів відповідно до вимог Наказу про облікову політику № 104 підприємство додає до річного звітної пакета спрощені Примітки до фінансової звітності [24]. У них кожна доходна стаття Форми № 2-м розшифровується по складових із зазначенням субрахунку-джерела в системах «ІТА» та «М.Е.Дос». Дані за 2025 рік наведено в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Розкриття структури доходів МКП «Водограй» у
Примітках до фінансової звітності за 2025 рік, тис. грн.*

Найменування складової	2025 рік	Субрахунок-джерело
1	2	3
Розшифровка рядка 2000:		
Послуги централізованого водопостачання	2140,2	361/1, система «ІТА»
Послуги централізованого водовідведення	1125,5	361/1, абонентський відділ
Збирання та вивезення побутових відходів	625,0	361/3
Розробка технічних умов та врізки в мережу	0,0	361/6
Розшифровка рядка 2240:		
Поточні субсидії з бюджету	510,0	рахунок 746
Дохід від амортизації безоплатно отриманих	112,6	рахунок 745

активів		
Разом (відповідність рядку 2280)	4513,3	Сукупна величина доходів

*Примітка. Складено автором за даними джерела [33; 19].

Дані таблиці 2.7 деталізують кожну доходну статтю Форми № 2-м у розрізі складових із зазначенням субрахунку-джерела. З розшифровки рядка 2000 видно, що найбільшу частку в структурі операційного доходу займає водопостачання 2140,2 тис. грн., на другому місці водовідведення - 1125,5 тис. грн., на третьому послуги з вивезення побутових відходів - 625,0 тис. грн. [24].

Така пропорція є стабільною і відображає реальну структуру споживання послуг на обслуговуваних територіях. Операції з розробки технічних умов та врізки в мережу у 2025 році не здійснювалися, тому субрахунок 361/6 має нульове значення - це разові роботи, які залежать від активності нового будівництва в громаді.

Розшифровка рядка 2240 дає можливість детально простежити, за рахунок яких саме джерел були сформовані інші доходи підприємства у звітному періоді. Основну частину цих надходжень становлять поточні субсидії з місцевого бюджету на підтримку та утримання мереж водопостачання і водовідведення, які обліковуються за рахунком 746 «Інші доходи від звичайної діяльності». Їх сума у 2025 році склала 510,0 тис. грн.

Такі кошти мають цільовий характер і спрямовуються на забезпечення стабільного функціонування комунальної інфраструктури, що особливо важливо для підприємства, яке надає життєво необхідні послуги населенню.

Іншою складовою інших доходів є дохід від амортизації безоплатно отриманих об'єктів інфраструктури, який відображається за рахунком 745 «Дохід від безоплатно одержаних активів». У 2025 році його величина становила 112,6 тис. грн. [38; 24]. Дана сума не є разовим надходженням, а формується поступово в процесі використання отриманих активів.

Такий порядок обліку пояснюється тим, що у 2024 році підприємство отримало від Білозерської селищної ради об'єкти інфраструктури загальною вартістю 6400,0 тис. грн.

Відповідно до вимог НП(С)БО 15 «Дохід» безоплатно отримані необоротні активи не визнаються доходом у повному обсязі в момент їх надходження. Їхня вартість визнається доходом поступово, пропорційно сумі нарахованої амортизації протягом строку корисного використання об'єктів [20]. Саме тому у 2025 році до складу доходів включено лише 112,6 тис. грн., тоді як решта вартості буде визнаватися у наступних періодах.

Таким чином, загальна сума інших доходів підприємства у 2025 році становила 622,6 тис. грн., що повністю відповідає показнику рядка 2240 Форми № 2-м. Наявність такої деталізації дозволяє не лише підтвердити правильність формування показника фінансової звітності, а й оцінити структуру доходів підприємства та ступінь його залежності від бюджетної підтримки.

Контрольна сума всіх розшифрованих компонентів доходів - 4513,3 тис. грн. - збігається з показником рядка 2280 «Разом доходи» Форми № 2-м [4; 22]. Це свідчить про узгодженість даних первинного обліку, аналітичних регістрів та фінансової звітності.

Дані, сформовані в облікових системах «ІТА» та «М.Е.Дос», а також у допоміжних Excel-регістрах, утворюють єдиний інформаційний ланцюг без виявлених розбіжностей. Для аудитора така відповідність є важливим підтвердженням того, що система бухгалтерського обліку підприємства функціонує належним чином, а ризик суттєвого викривлення показників доходів є відносно низьким.

У цілому організація обліку доходів на МКП «Водограй» відповідає вимогам НП(С)БО 15 «Дохід», НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» та внутрішнім регламентам підприємства [20; 22; 24]. Первинні документи оформлюються своєчасно, аналітичний облік ведеться в розрізі видів послуг і груп споживачів, а синтетичні регістри узгоджуються з даними фінансової звітності.

Використання комп'ютерних програм для бухгалтерського обліку (BAS Бухгалтерія, MASTER:Бухгалтерія, М.Е.Дос) суттєво підвищує якість обліку доходів, оскільки забезпечує оперативне відображення господарських операцій,

автоматичне формування проводок, контроль правильності первинних документів і зменшення ризику технічних помилок. Завдяки автоматизації дані про доходи швидше узагальнюються в облікових регістрах і звітності, а бухгалтер отримує можливість своєчасно перевіряти повноту їх визнання, структуру реалізації, стан розрахунків із покупцями та вплив доходів на фінансовий результат підприємства.

РОЗДІЛ 3

АУДИТ І АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ТА СТРУКТУРИ ДОХОДІВ

МКП «ВОДОГРАЙ»

3.1. Методика аудиту доходів підприємства

Ефективне функціонування системи контролю на комунальних підприємствах потребує чітко побудованої методики аудиторської перевірки, що враховує галузеву специфіку [2]. Для МКП «Водограй» це особливо актуально: підприємство провадить кілька видів діяльності, отримує бюджетні субсидії та обслуговує тисячі абонентів.

Метою аудиту доходів є встановлення об'єктивності, повноти, своєчасності та законності відображення в обліку і звітності операцій із нарахування та визнання доходів від реалізації комунальних послуг, технічних робіт та інших надходжень [24; 40]. Зовнішній аудит проходить три послідовні етапи: підготовчий, основний та заключний [2; 16].

На підготовчому етапі аудитор вивчає договори зі споживачами, порядок формування тарифів і нормативну базу, оцінює надійність системи внутрішнього контролю та розраховує аудиторський ризик [24; 29; 40]. Орієнтиром для планування вибірки слугує межа суттєвості 500 грн., зафіксована в Наказі № 104 [24]. В умовах воєнного стану аудитор додатково оцінює можливість дистанційної роботи з базами «ІТА», «М.Е.Дос» та реєстрами Excel [24; 3]. Результатом підготовчого етапу є розробка та затвердження Програми зовнішнього аудиту доходів, яку наведено в таблиці 3.1.

Під час основного етапу аудитор реалізує програму перевірки, застосовуючи прийоми документального та фактичного контролю [40; 16]. Документальний аудит включає кілька видів перевірок. Формальна перевірка - контроль реквізитів актів наданих послуг, рахунків-фактур і податкових

накладних. Арифметичний контроль - перерахунок нарахувань за формулою «обсяг × тариф» і звірка з абонентськими відомостями. Нормативно-правова перевірка оцінює відповідність визнання доходів критеріям НП(С)БО 15 та НП(С)БО 25 [20; 22].

Таблиця 3.1

Програма зовнішнього аудиту доходів МКП «Водограй»*

Перелік аудиторських процедур (завдань)	Джерела інформації для перевірки	Відповідальний виконавець
Перевірка наявності, юридичної чинності та умов договорів про надання житлово-комунальних послуг	Договори з абонентами (юридичними та фізичними особами), картки споживачів	Керівник аудиторської групи
Перевірка правильності застосування затверджених тарифів та лімітів водоспоживання	Рішення селищної ради про тарифи, відомості абонентського відділу	Аудитор-експерт
Встановлення достовірності показників приладів обліку та відповідності обсягів нарахованого доходу	Журнали обліку показань лічильників, відомості нарахувань у системі «ІТА»	Аудитор
Перевірка повноти та своєчасності виписування та реєстрації податкових накладних із ПДВ	Електронні реєстри ПН/РК у системі «М.Е.Дос», дані ЄРПН, рахунок 641/ПДВ	Аудитор-податківець
Зіставлення первинних документів з обліковими регістрами та закриттям транзитного рахунку 703	Акти наданих послуг, відомості Excel, журнал-ордер по рахунку 703, Головна книга	Керівник аудиторської групи
Перевірка законності отримання та відображення бюджетних субсидій та дотацій	Рішення про виділення коштів, банківські виписки, рахунки 48, 746	Аудитор
Контроль відповідності показників доходів у Звіті про фінансові результати (Форма № 2-м) даним обліку	Головна книга, Журнали-ордери класу 7, Форма № 2-м, Примітки до звітності	Керівник аудиторської групи

*Примітка. Складено автором за даними джерела [2; 40; 24; 29].

Зустрічна перевірка зіставляє дані реєстрів системи «ІТА» з підписаними актами і проводками за дебетом рахунку 36 та кредитом рахунку 703 [24]. Розходження між цими трьома джерелами є підставою для поглибленої перевірки операції.

Прийоми фактичного аудиту застосовуються обмежено, але не

виключаються. Аудитор може брати участь в інвентаризації для перевірки повноти оприбуткування лишків за субрахунком 719, а також проводити опитування персоналу абонентського відділу і бухгалтерії для оцінки ризику зловживань [25; 3]. Поєднання документального та фактичного контролю забезпечує достатній обсяг аудиторських доказів навіть за умов обмеженого фізичного доступу до підприємства. Для детальної оцінки ефективності контрольного середовища аудитором складається тест внутрішнього контролю, який наведено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Тест внутрішнього контролю процесів формування доходів у
МКП «Водограй»*

Питання для оцінки системи контролю	Варіант відповіді (Так / Ні / Частково)	Облікові наслідки та висновки аудитора
Чи контролює головний бухгалтер відповідність укладених договорів фактичним абонентським карткам?	Так	Знижує ризик надання послуг без належного юридичного оформлення
Чи автоматизовано процес перенесення показань лічильників з бази «ІТА» до бухгалтерських реєстрів?	Частково	Існує помірний ризик помилок через людський чинник при ручному коригуванні
Чи здійснюється щомісячна звірка даних системи «М.Е.Дос» з Єдиним реєстром податкових накладних?	Так	Гарантує повноту нарахування ПДВ та мінімізує штрафні санкції
Чи проводиться регулярний моніторинг та аналіз причин виникнення протермінованої дебіторської заборгованості?	Ні	Свідчить про слабкий контроль платіжної дисципліни, підвищує ризик безнадійних боргів

*Примітка. Складено автором за даними джерела [16; 36; 26; 24].

Результати експрес-тестування системи внутрішнього контролю показують неоднорідну картину: одні ділянки організовані надійно, інші потребують додаткової уваги з боку аудитора.

До сильних сторін належить передусім автоматизація податкового обліку - стовідсоткова звірка даних через «М.Е.Дос» із реєстром ДПС фактично

виключає ризик незареєстрованих податкових накладних. Позитивно також те, що договори зі споживачами укладаються системно і зберігаються належним чином.

Водночас тестування виявило дві суттєві слабкості. Перша - відсутність повноцінного автоматичного експорту агрегованих даних з абонентського модуля «ІТА» до бухгалтерських реєстрів Excel. На практиці це означає, що зведення даних відбувається вручну, а отже, існує ризик технічних помилок при перенесенні або неповного відображення нарахунків у синтетичному обліку. Друга слабкість - повна відсутність внутрішнього аналітичного моніторингу простроченої дебіторської заборгованості в оперативному режимі.

Обидва виявлені недоліки безпосередньо впливають на повноту та достовірність відображення доходів підприємства, оскільки пов'язані з обліком розрахунків із населенням. Помилки на цій ділянці можуть призвести до викривлення показників доходів і дебіторської заборгованості, тому аудитор робить висновок про доцільність розширення вибірки первинних документів саме за операціями з населенням. Додаткова перевірка особових рахунків споживачів, відомостей нарахування та реєстрів оплат дає змогу отримати достатні аудиторські докази щодо правильності формування доходів звітного періоду[9; 17].

Для систематизації відхилень від вимог законодавства, виявлених під час перевірки первинної документації та облікових реєстрів, аудитор використовує класифікатор типових порушень, наведений у таблиці 3.3. Його застосування дозволяє згрупувати помилки за економічною суттю, визначити найбільш проблемні ділянки обліку та оцінити їхній вплив на показники фінансової звітності. На підставі отриманих результатів формується висновок щодо достовірності статей форми № 2-м та здатності підприємства забезпечувати безперервність своєї діяльності в умовах кризового стану [36; 10; 24].

Довідник виконує роль методичного орієнтира під час проведення аудиту. У ньому визначено, яке джерело інформації є основним для перевірки кожної статті звітності, якими нормативними документами регулюється порядок її

відображення та на які аспекти аудитор повинен звернути особливу увагу.

Таблиця 3.3

Класифікатор типових порушень при обліку доходів та результатів*

Вид виявленого порушення	Які рахунки / статті звіту зачіпає помилка	Нормативний акт, що порушено	Наслідки для фінансової звітності підприємства
Визнання доходу від реалізації послуг за відсутності підписаного акта або відомості нарахувань	Рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», стаття чистого доходу від реалізації	НП(С)БО 15 «Доходи»	Штучне завищення суми операційного прибутку підприємства
Несвоєчасна реєстрація виписаної податкової накладної в Єдиному реєстрі	Субрахунок 641/ПДВ, стаття інших операційних витрат	Податковий кодекс України	Приховане заниження поточних зобов'язань перед бюджетом
Зарахування бюджетних коштів цільового фінансування одразу на доходи без виконання умов	Рахунок 48 «Цільове фінансування і цільові надходження», стаття інших доходів	НП(С)БО 15 «Доходи»	Передчасне завищення доходної частини фінансового звіту

*Примітка. Складено автором за даними джерела [40; 10; 20].

Наявність такого довідника дає змогу систематизувати процес перевірки, уникнути пропуску важливих процедур і забезпечити єдиний підхід до оцінки отриманих доказів. Довідник аудитора наведено в таблиці 3.4.

Уся інформація, отримана під час аудиту, а також результати виконаних процедур підлягають обов'язковому документуванню. Робочі документи підтверджують обсяг проведеної роботи, містять зафіксовані аудиторські докази та слугують підставою для формування висновків за результатами перевірки. Саме на їх основі аудитор обґрунтовує своє професійне судження щодо достовірності фінансової звітності підприємства.

З урахуванням особливостей діяльності МКП «Водограй» було самостійно розроблено три форми робочих документів аудитора, кожна з яких охоплює окрему ділянку контролю доходів. Їх використання дозволяє

впорядкувати результати перевірки, спростити узагальнення виявлених відхилень та підвищити якість аудиторських процедур.

Таблиця 3.4

Довідник аудитора з перевірки доходів МКП «Водограй»*

Стаття доходів Форми № 2-м	Рахунок обліку	Нормативний документ	Основні джерела перевірки	Ключовий контрольний показник
Чистий дохід від реалізації послуг (ряд. 2000)	703	НП(С)БО 15, НП(С)БО 25, Наказ № 75	Акти наданих послуг, відомості «ІТА», журнал-ордер № 3	Обсяг × тариф = нарахована сума
Інші операційні доходи (ряд. 2120)	712, 715, 719	НП(С)БО 15, ПКУ	Видаткові накладні, претензійні листи, акти інвентаризації	Наявність первинного документа для кожної суми
Інші доходи субсидії (ряд. 2240)	746	НП(С)БО 15, Наказ № 104	Рішення ради, банківські виписки	Виконання умов отримання до моменту визнання доходу
Інші доходи безоплатні активи (ряд. 2240)	745	НП(С)БО 15	Акти приймання-передачі, відомість амортизації	Рівномірність визнання в міру нарахування амортизації
ПДВ у складі виручки	641/ПДВ	ПКУ, ст. 187	Реєстр ПН у «М.Е.Дос», дані ЄРПН	Повнота реєстрації накладних у встановлені строки

*Примітка. Складено автором за даними джерела [20; 26; 24; 22].

Перший робочий документ: РДА-1 - призначений для звірки показників фінансової звітності з даними Головної книги та аналітичного журналу-ордера за рахунком 703. По суті, це перевірка того, чи збігається те, що задекларовано у Формі № 2-м, із тим, що реально відображено в облікових регістрах підприємства. Заповнену форму наведено в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Робочий документ аудитора (РДА-1). Звірка показників доходів фінансової звітності з даними бухгалтерського обліку МКП «Водограй» за 2025 рік*

Код рядка	Назва статті звіту (Форма № 2-м)	Значення за даними звіту, тис. грн.	Регістр-джерело бухгалтерського обліку	Значення за обліком, тис. грн.	Відхилення (+ / -)	Висновок аудитора
2000	Чистий дохід від реалізації послуг	3890,7	Кредитовий оборот рахунку 703 мінус Дебет 703 - Кредит 641/ПДВ	3890,7	0,0	Дані повністю тотожні, розбіжностей не виявлено
2120	Інші операційні доходи	0,0	Обороти за кредитом рахунків 712, 715, 719	0,0	0,0	Показники збігаються з регістрами
2240	Інші доходи	622,6	Обороти за кредитом субрахунків 745, 746	622,6	0,0	Дані сформовано без відхилень

*Примітка. Складено автором за даними джерела [24].

Другий робочий документ: РДА-2 призначений для перевірки законності та повноти відображення неопераційних доходів підприємства: бюджетних субсидій і доходів від безоплатно отриманих активів (рядок 2240 Форми № 2-м). Момент визнання таких доходів залежить від виконання умов НП(С)БО 15, тому кожна операція потребує окремого документального підтвердження [20; 40]. Заповнену форму наведено в таблиці 3.6.

Третій робочий документ: РДА-3 присвячений перевірці того, як підприємство зберігає первинні документи, що підтверджують доходи. Це питання менш очевидне, ніж звірка цифр, але не менш важливе: якщо документ втрачено або пошкоджено- аудитор просто не зможе підтвердити операцію, навіть якщо вона відображена в обліку правильно. РДА-3 оцінює три напрями: стан накопичення документів у поточному архіві, умови їх зберігання і захист від втрати- як електронних файлів, так і паперових примірників.

Таблиця 3.6

Робочий документ аудитора (РДА-2). Відомість перевірки правильності
нарахування доходів та застосування тарифів МКП «Водограй» за 2025 рік*

Вид неопераційного доходу	Рахунок обліку	Сума за даними обліку, тис. грн.	Підтверджуючий документ	Перевірено аудитором	Відхилення, тис. грн.	Висновок аудитора
Поточні субсидії з місцевого бюджету на підтримку мереж	746	510,0	Рішення виконкому Білозерської селищної ради, банківська виписка	Так	0,0	Умови отримання виконані, визнання доходу відповідає НП(С)БО 15
Дохід від амортизації безоплатно отриманих основних засобів	745	112,6	Акт приймання-передачі об'єктів інфраструктури, відомість нарахування амортизації	Так	0,0	Дохід визнається рівномірно в міру нарахування амортизації
Разом інших доходів (рядок 2240 Форми № 2-м)	74	622,6	Головна книга, Форма № 2-м	Так	0,0	Аналітичний облік збігається зі звітністю

*Примітка. Складено автором за даними джерела [24].

Для МКП «Водограй» це особливо актуально, оскільки документообіг ведеться одночасно в кількох середовищах: електронні податкові накладні зберігаються в системі «М.Е.Дос», відомості нарахувань- у базі «ІТА», а паперові акти і рахунки-фактури- у фізичному архіві бухгалтерії [24]. Ризик полягає в тому, що збій будь-якої з цих систем або фізична втрата документів можуть зробити неможливою подальшу аудиторську перевірку або судове стягнення боргів із недобросовісних абонентів. Заповнену форму РДА-3 наведено в таблиці 3.7.

На заключному етапі аудитор зводить воєдино всі зібрані докази, узагальнює дані робочих документів РДА-1, РДА-2 та РДА-3 і оцінює, як виявлені похибки в сукупності впливають на достовірність фінансової звітності [28].

Таблиця 3.7

Робочий документ аудитора (РДА-3). Анкета оцінки стану збереження та архівування первинної документації*

Об'єкт перевірки та збереження	Фактичний стан на підприємстві	Відповідність вимогам Наказу № 104 та ПК України	Оцінка надійності (Висока / Середня / Низька)	Рекомендації та висновки аудитора
Електронні податкові накладні та квитанції ЄРПН	Зберігаються в базі «М.Е.Дос» із щомісячним копіюванням	Повністю відповідає встановленим строкам	Висока	Ризики втрати даних відсутні, захист інформації забезпечено
Паперові акти наданих послуг та видаткові накладні	Згруповані в хронологічному порядку, підшиті в папки-реєстратори	Відповідає вимогам поточного архіву	Висока	Документи упорядковані, доступ для перевірки оперативний
Особові рахунки абонентів (населення)	Накопичуються в електронній базі «ІТА» на локальному комп'ютері	Терміни збереження інформації дотримуються	Середня	Необхідно впровадити хмарне резервне копіювання бази для захисту від збоїв

*Примітка. Складено автором за даними джерела [24].

Окремо розглядається питання безперервності діяльності підприємства. Враховуючи накопичений чистий збиток, відображений у Формі № 2-м, аудитор оцінює фінансову стійкість і платоспроможність МКП «Водограй» та висловлює судження щодо його здатності продовжувати роботу в наступних звітних періодах [36; 10].

Завершується перевірка складанням і підписанням офіційного Аудиторського звіту. Документ містить обґрунтований висновок про достовірність відображення доходів і фінансового стану підприємства та передається керівництву для прийняття управлінських рішень [24; 2].

3.2. Аналіз динаміки та структури доходів МКП «Водограй»

Інформаційною базою для аналізу слугують офіційні форми фінансової звітності МКП «Водограй» - Звіти про фінансові результати (Форма № 2-м) за 2023, 2024 та 2025 роки, погоджені органами державної статистики. Для забезпечення порівнянності показників усі дані наведено в тисячах гривень з одним десятковим знаком відповідно до вимог НП(С)БО 25 [22]. Зведені показники обох розділів Форми № 2-м із розрахунком відхилень наведено в таблиці 3.8.

Таблиця 3.8

Динаміка показників Звіту про фінансові результати (Форма № 2-м)
МКП «Водограй» за 2023–2025 рр.*

Назва статті звіту за Формою № 2-м	Код рядка	2023 рік, тис. грн	2024 рік, тис. грн	2025 рік, тис. грн	Відхилення			
					2024/2023 тис. грн	2024/2023%	2025/2024, тис. грн	2025/2024 %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	4279,8	4 957,1	3 890,7	+677,3	+15,8	-1066,4	-21,5
Інші операційні доходи	2120	73,6	56,1	0,0	-17,5	-23,8	-56,1	-100,0
Інші доходи	2240	2908,9	7 648,7	622,6	+4739,8	+162,9	-7026,1	-91,9
Разом доходи (2000+2120+2240)	2280	7262,3	12661,9	4513,3	+5399,6	+74,4	-8148,6	-64,4
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(6113,1)	(10418,0)	(5999,6)	+4304,9	+70,4	-4418,4	-42,4
Інші операційні витрати	2180	(2110,1)	(2320,3)	(666,4)	+210,2	+10,0	-1653,9	-71,3
Інші витрати	2270	(191,9)	(282,8)	(5140,8)	+90,9	+47,4	+4858,0	+171,8

Продовж. табл. 3.8

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Разом витрати (2050+2180+2270)	2285	8415,1	13021,1	11806,8	+4606,0	+54,7	-1214,3	-9,3
Чистий прибуток	2350	0,0	0,0	0,0	0,0	-	0,0	-
Чистий збиток	2355	(1152,8)	(359,2)	(7293,5)	-793,6	-68,8	+6934,3	+193,0
Розділ II. Елементи операційних витрат								
Матеріальні затрати	2500	1650,2	1893,9	1035,0	+243,7	+14,8	-858,9	-45,3
Витрати на оплату праці	2510	2114,5	2344,0	1768,0	+229,5	+10,9	-576,0	-24,6
Відрахування на соціальні заходи	2520	465,2	511,8	373,4	+46,6	+10,0	-138,4	-27,0
Амортизація	2530	112,0	148,8	562,3	+36,8	+32,9	+413,5	+278,0
Інші операційні витрати	2540	480,5	509,4	443,0	+28,9	+6,0	-66,4	-13,0
Разом операційні витрати	2550	4822,4	5407,9	4 181,7	+585,5	+12,1	-1226,2	-22,7

*Примітка. Складено автором за даними джерела [24].

З таблиці 3.8 видно, що фінансові результати МКП «Водограй» за три роки формувалися під впливом різноспрямованих факторів, і загальна картина далеко не однорідна.

Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (рядок 2000) у 2024 році зріс на 677,3 тис. грн., або на 15,8%, порівняно з 2023 роком. Причиною стало підвищення тарифів на водопостачання та водовідведення, затверджене рішенням Білозерської селищної ради. У 2025 році цей показник знизився на 1066,4 тис. грн., або на 21,5%. Падіння пояснюється насамперед скороченням фізичних обсягів споживання через відтік населення з обслуговуваних територій внаслідок воєнних дій [24].

Інші операційні доходи (рядок 2120) скорочувалися щороку: у 2024 році зменшились на 17,5 тис. грн. (-23,8%), а у 2025 році досягли нуля через повне припинення разових технічних робіт - розробки технічних умов та врізки в

мережу. Ця стаття ніколи не відігравала ключової ролі в доходах підприємства, тому її зникнення не вплинуло критично на загальний результат.

Найбільш нестабільною виявилась стаття інших доходів (рядок 2240): у 2024 році вона зросла на 4739,8 тис. грн., або на 162,9%, - виключно за рахунок безоплатної передачі від селищної ради об'єктів інфраструктури вартістю 6400,0 тис. грн. У 2025 році, коли подібних надходжень не було, показник впав на 7026,1 тис. грн. (-91,9%) і становив лише 622,6 тис. грн., представлених поточними субсидіями та амортизацією раніше отриманих активів [24].

Унаслідок такої динаміки сукупний дохід підприємства (рядок 2280) у 2024 році становив 12661,9 тис. грн., що на 74,4% більше ніж у 2023 році, а вже у 2025 скоротився до 4513,3 тис. грн. - на 64,4% менше.

Витрати при цьому залишалися стабільно високими, що щороку формувало чистий збиток. Особливо різке погіршення відбулося у 2025 році: збиток зріс до 7293,5 тис. грн. проти 359,2 тис. грн. у 2024 році. Головна причина - стрибок рядка 2270 «Інші витрати» до 5140,8 тис. грн. (+171,8%), що пов'язано зі специфікою обліку витрат на обслуговування безоплатно отриманої інфраструктури.

У розділі II варто звернути увагу на амортизацію (рядок 2530): у 2025 році вона зросла на 413,5 тис. грн., або на 278,0%, - прямий наслідок введення в експлуатацію отриманих у 2024 році основних засобів. Витрати на оплату праці та матеріальні затрати у 2025 році знизились через скорочення обсягів діяльності, що частково пом'якшило загальне зростання витрат.

Для детальнішого розуміння структури доходів проведено розшифровку кожної статті за складовими, яку наведено в таблиці 3.9.

Таблиця 3.9 показує, що операційна виручка від трьох основних видів послуг - водопостачання, водовідведення та вивезення відходів - має схожу динаміку: зростання у 2024 році і падіння у 2025-му. Водопостачання залишається найбільшою статтею: 2310,4 тис. грн. у 2023 році, 2620,5 тис. грн. у 2024 (+13,4%) і 2 140,2 тис. грн. у 2025 (-18,3%).

Таблиця 3.9

Динаміка та структура доходів МКП «Водограй» за складовими у 2023-
2025 рр., тис. грн.*

Найменування складової	2023 рік	2024 рік	2025 рік	Відхилення			
				2024/2023, тис. грн	2024/ 2023 %	2025/2024, тис. грн	2025/ 2024 %
Розшифровка рядка 2000:							
Централізоване водопостачання	2310,4	2620,5	2140,2	+310,1	+13,4	-480,3	-18,3
Централізоване водовідведення	1215,2	1510,2	1125,5	+295,0	+24,3	-384,7	-25,5
Збирання та вивезення побутових відходів	754,2	826,4	625,0	+72,2	+9,6	-201,4	-24,4
Розробка технічних умов та врізка в мережу	73,6	56,1	0,0	-17,5	-23,8	-56,1	-100,0
Розшифровка рядка 2240:							
Поточні субсидії з бюджету	1108,9	1248,7	510,0	+139,8	+12,6	-738,7	-59,1
Дохід від амортизації безоплатно отриманих активів	1800,0	6400,0	112,6	+4600,0	+255,6	-6287,4	-98,2
Разом доходів (рядок 2280)	7262,3	12661,9	4513,3	+5399,6	+74,4	-8148,6	-64,4

*Примітка. Складено автором за даними джерела [24].

Водовідведення показало найбільший відносний приріст у 2024 році (+24,3%), але і найбільше падіння у 2025 (-25,5%). Вивезення відходів - найменша за обсягом стаття - скоротилась у 2025 році на 201,4 тис. грн. (-24,4%) [24; 29].

Розшифровка рядка 2240 наочно пояснює основну причину нестабільності загального доходу. Поточні субсидії з бюджету зросли у 2024 році на 139,8 тис. грн. (+12,6%), але вже у 2025-му скоротились майже вдвічі - на 738,7 тис. грн. (-59,1%). Набагато більший вплив справила стаття доходів від

амортизації безоплатно отриманих активів: у 2024 році вона становила 6400,0 тис. грн проти 1800,0 тис. грн у 2023 (+255,6%), а у 2025 - лише 112,6 тис. грн. (-98,2%). Саме ця єдина операція з передачі інфраструктури від ради і визначила кардинальну різницю між 2024 і 2025 роками [24].

Дані для побудови діаграми структури та динаміки доходів МКП «Водограй» за 2023 - 2025 роки систематизовано в таблиці 3.10.

Таблиця 3.10

Показники для побудови діаграми структури та динаміки доходів
МКП «Водограй» за 2023–2025 рр., тис. грн.*

Складова доходів	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	4279,8	4957,1	3890,7
Інші операційні доходи	73,6	56,1	0,0
Інші доходи	2908,9	7648,7	622,6
Разом доходи	7262,3	12661,9	4513,3

*Примітка. Складено автором за даними джерела [24].

Побудована діаграма структури та динаміки доходів МКП «Водограй» за 2023 - 2025 роки, представлена на рисунку 3.1. Діаграма наочно відображає співвідношення трьох складових загального доходу підприємства у кожному з аналізованих років та дозволяє візуально оцінити зміни між періодами.

Стабільною основою доходів МКП «Водограй» протягом усіх трьох років залишається виручка від реалізації комунальних послуг - вона коливається в межах 3890 – 4957 тис. грн. і не зазнавала різких стрибків. Натомість інші доходи поведуться непередбачувано: у 2024 році вони майже подвоїли загальний дохід підприємства, а у 2025 - стали мізерними. Це означає, що фінансовий стан МКП «Водограй» значною мірою залежить від рішень засновника щодо передачі активів та виділення субсидій, а не від власної операційної діяльності.

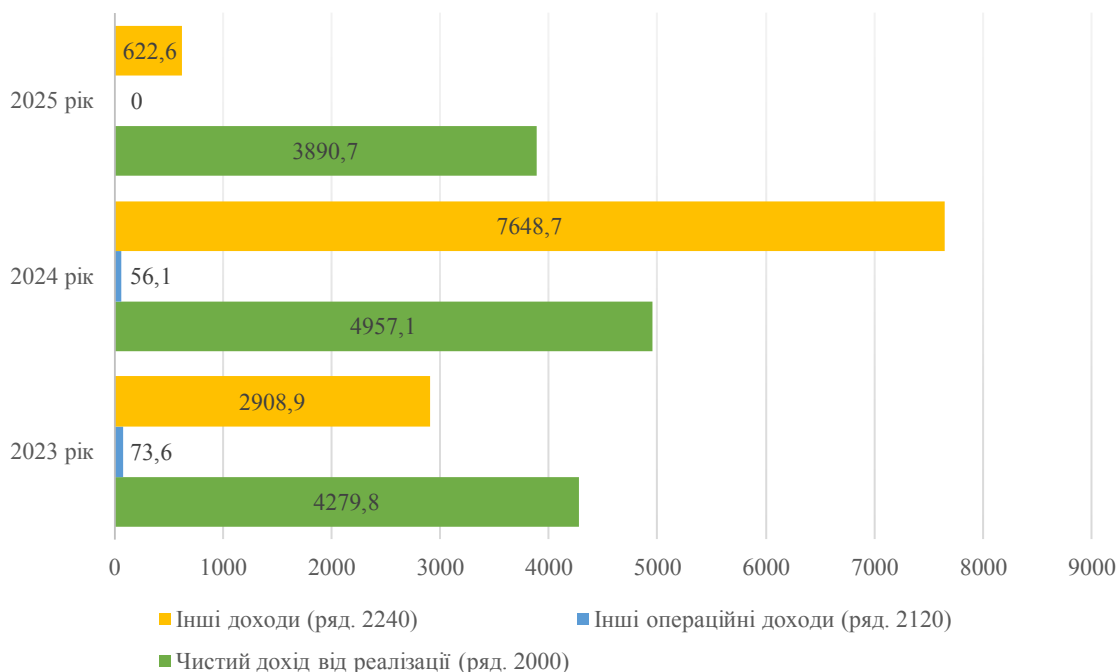

Рис. 3.1. Структура та динаміка формування загальних доходів МКП «Водограй» за 2023 - 2025 рр., тис. грн.*

*Примітка. Складено автором за даними джерела [24].

Щоб зрозуміти причини зміни операційної виручки, недостатньо порівняти підсумкові цифри - потрібно розкласти зміну на складові. Дохід від водопостачання є добутком обсягу реалізації та тарифу, тому на нього впливають два фактори: ціновий і натуральний. Тарифи на водопостачання для населення змінювались двічі: з 01.04.2021 діяв тариф 13,50 грн./м³ з ПДВ (11,25 грн. без ПДВ), а з 01.08.2024 - 26,90 грн./м³ з ПДВ (22,42 грн. без ПДВ) [27]. Розрахунковий обсяг реалізації визначено зворотнім розрахунком із суми доходу та середнього тарифу. Результати наведено в таблиці 3.11.

Розрахунок впливу факторів на зміну доходу від водопостачання проведено методом ланцюгових підстановок окремо для кожного періоду.

За 2023-2024 роки підвищення середнього тарифу на 4,30 грн./м³ забезпечило приріст доходу на 724,6 тис. грн. ($4,30 \times 168,5$). Водночас скорочення обсягу споживання на 36,9 тис. м³ зменшило дохід на 415,1 тис. грн. ($36,9 \times 11,25$).

Розрахунок впливу факторів на зміну доходу від реалізації послуг
водопостачання МКП «Водограй» за 2023 - 2025 рр.*

Показник	2023 рік	2024 рік	2025 рік	Відхилення 2024/2023	Відхилення 2025/2024
Чистий дохід від водопостачання (без ПДВ), тис. грн.	2310,4	2620,5	2140,2	+310,1	-480,3
Середній тариф (без ПДВ), грн. за 1 м ³	11,25	15,55	22,42	+4,30	+6,87
Розрахунковий обсяг реалізації, тис. м ³	205,4	168,5	95,5	-36,9	-73,0

*Примітка. Складено автором за даними джерела [24].

Сукупний вплив двох факторів: $+724,6 + (-415,1) = +309,5$ тис. грн., що відповідає фактичному приросту $+310,1$ тис. грн. Таким чином, у 2024 році дохід від водопостачання зріс виключно завдяки ціновому фактору, тоді як натуральний фактор діяв у протилежному напрямі - обсяг споживання скоротився на 17,9% через відтік абонентів.

За 2024–2025 роки ситуація кардинально змінилась. Подальше підвищення тарифу на 6,87 грн./м³ теоретично мало б забезпечити приріст 656,1 тис. грн. ($6,87 \times 95,5$), проте скорочення обсягів споживання на 73,0 тис. м³ призвело до втрати 1135,2 тис. грн. ($73,0 \times 15,55$). Сукупний результат: $+656,1 + (-1135,2) = -479,1$ тис. грн., що відповідає фактичному падінню -480,3 тис. грн.. У 2025 році ціновий фактор вже не міг компенсувати масштабне скорочення абонентської бази - обсяг реалізації впав на 43,3% порівняно з попереднім роком.

У 2025 році ситуація принципово інша: попри суттєвіше підвищення тарифу, дохід впав через різке скорочення обсягів споживання на 73,0 тис. м³ (-43,3%). Ціновий фактор уже не міг компенсувати таке масштабне зменшення кількості спожитих послуг.

За три роки розрахунковий обсяг реалізації скоротився з 205,4 до 95,5 тис. м³ - майже вдвічі. Підтримати прийнятний рівень виручки вдавалось

лише за рахунок підвищення тарифів, але цей ресурс не є безмежним: подальше зростання цін в умовах скорочення абонентської бази може прискорити відтік споживачів і погіршити платіжну дисципліну [24; 2; 38].

Форма № 2-м показує нараховані доходи - тобто ті, що виникли за принципом нарахування незалежно від факту оплати. Для МКП «Водограй» різниця між нарахованим і отриманим доходом є хронічною проблемою: підприємство не може відключити боржника від водопостачання так само легко, як, наприклад, від електроенергії, тому борги накопичуються [20].

Станом на 01.01.2026 заборгованість населення лише за послуги водопостачання склала 5580,3 тис. грн., за вивезення побутових відходів - ще 1252,7 тис. грн.. Загалом понад 6,8 млн грн. «заморожені» у розрахунках - це більше, ніж весь річний чистий дохід від реалізації послуг у 2025 році. Підприємство змушене сплачувати ПДВ та розраховуватись за електроенергію з нарахованих сум, тоді як реальних грошей на рахунку не вистачає - звідси постійна потреба у бюджетних дотаціях.

Особливо небезпечна хронічна заборгованість: понад три місяці не сплачують близько 800 абонентів. Ця частина боргу має найвищий ризик переходу в безнадійну дебіторську заборгованість, списання якої погіршить фінансовий результат у майбутніх періодах.

Водночас є й позитивний момент: у грудні 2025 року рівень оплати становив 110,6% від нарахованої суми - частина старих боргів таки погашалась. Це свідчить про певну ефективність претензійної роботи, хоч загальна сума заборгованості залишається критичною. Структуру дебіторської заборгованості населення станом на 01.01.2026 року за видами послуг наведено на рисунку 3.2.

Ще один чинник, що знижує якість доходів,- затримки бюджетних компенсацій. Субсидії та виплати за пільговиків надходять із запізненням на один-три місяці після надання послуги. В умовах інфляції ці кошти знецінюються, а підприємство тим часом змушене покривати операційні витрати з власного обігового капіталу [18]. Фактично підприємство кредитує державу - надає послуги пільговикам сьогодні, а компенсацію отримує через

квартал. Витрати на електроенергію і зарплату при цьому чекати не можуть.

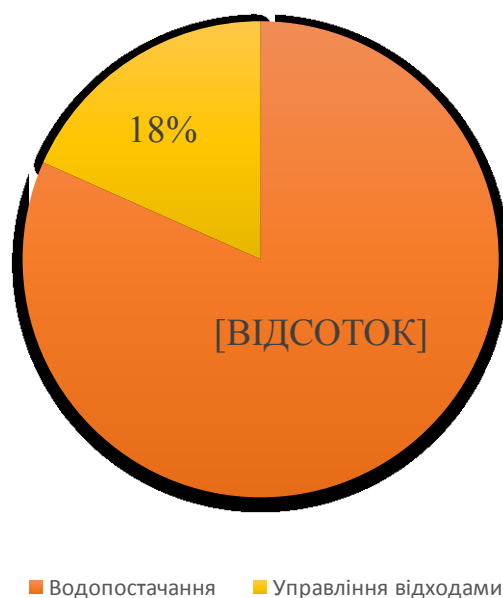

Рис. 3.2. Структура дебіторської заборгованості населення МКП «Водограй» за видами послуг станом на 01.01.2026 р.*

*Примітка. Складено автором за даними джерела [24].

МКП «Водограй» залежить від двох чинників одночасно - від того, чи платить населення, і від того, чи вчасно надходять бюджетні компенсації. Жоден із них підприємство не контролює самостійно. Саме це і пояснює хронічний касовий дефіцит попри формально наявний дохід у звітності.

Проведений аналіз дозволяє зробити кілька висновків:

1. Операційна виручка від реалізації комунальних послуг коливається в межах 3,9 - 5,0 млн грн. на рік. Показник відносно стабільний, але витрат не покриває собівартість щороку перевищує виручку. Реально підприємство тримається на бюджетних надходженнях: субсидіях і безоплатній передачі інфраструктури від ради. Без цих надходжень збиток був би ще більшим.

2. Обсяг реалізації водопостачання за три роки впав удвічі- з 205,4 до 95,5 тис. м³. Причиною є структурна зміна абонентської бази. Люди виїхали з Білозерки та прилеглих сіл, і частина з них не повернеться. Підвищення тарифів

у такій ситуації дає лише тимчасовий ефект - менше споживачів при вищій ціні не гарантує зростання загальної виручки.

Дебіторська заборгованість перевищила 6,8 млн грн.- більше, ніж весь річний чистий дохід від реалізації послуг у 2025 році. При цьому значна частина боржників- не ті, хто свідомо не платить. Це мешканці, які виїхали через бойові дії: квартири порожні, але технічно підключені до мережі, нарахування тривають. Стягнути такий борг через суд практично неможливо- людину не знайти, майно не описати. Підприємство фіксує дохід у звітності, але реально ці гроші не отримає [24]. Це принципово інша природа заборгованості порівняно зі звичайними неплатниками, і стандартні механізми- попередження, відключення, позов- тут просто не працюють.

Для покращення ситуації потрібні конкретні кроки: активніша претензійна робота з тими боржниками, до яких є реальний доступ, автоматичний контроль платежів у системі «ІТА» з оперативним сповіщенням про прострочення і регулярний перегляд тарифів до рівня, який реально покриває економічно обґрунтовані витрати [24; 2]. Але головне- всі ці проблеми взаємопов'язані. Вирватись із цього кола лише бухгалтерськими інструментами неможливо- потрібне системне рішення на рівні тарифної політики громади [7; 24]

Для подальшої стабілізації фінансового стану МКП «Водограй» доцільно ініціювати перегляд тарифної політики на рівні місцевої влади з метою доведення тарифів до рівня економічної обґрунтованості або отримання регулярних бюджетних дотацій. Також необхідно посилити претензійно-позовну роботу з дебіторами для покращення показників ліквідності та забезпечити регулярний моніторинг розрахунків через реєстри синтетичного обліку. Впровадження енергоефективних заходів дозволить знизити собівартість послуг, що є критично важливим для виходу підприємства на рівень беззбитковості та забезпечення стабільного водопостачання регіону.

ВИСНОВКИ

Робота досліджує облік і аудит доходів МКП «Водограй» - комунального підприємства, що забезпечує водопостачання, водовідведення та вивезення відходів для мешканців Білозерської громади на Херсонщині. Підприємство працює в складних умовах: тарифне регулювання, воєнний стан, відтік населення і хронічні неплатежі - все це безпосередньо впливає на формування і якість доходів.

Дохід у бухгалтерському обліку - це не гроші на рахунку, а зміна власного капіталу. НП(С)БО 15 визнає дохід у момент надання послуги, незалежно від оплати. Для підприємства з тисячами абонентів, частина яких роками не платить, це означає одне: звітність показує дохід, якого реально немає. Порівняння з МСФЗ 15 виявило суттєву різницю - вітчизняний стандарт дивиться на факт підписання документа, міжнародний вимагає оцінювати, чи справді виконане зобов'язання. При безперервному наданні послуг це не дрібниця. Важливим є й розмежування виручки і загального доходу: перша відображає результат основної діяльності, другий - ширша категорія, що включає субсидії, штрафи, безоплатно отримані активи.

Облік доходів ведеться через «ІТА» для населення і «М.Е.Дос» для юридичних осіб. Щомісяця дані зводяться вручну в Excel - це найслабше місце системи, де найчастіше виникають технічні помилки при перенесенні. Перевірка відповідності аналітичного обліку показникам Форми № 2-м за 2025 рік розбіжностей не виявила - дані первинних документів, реєстрів і звітності утворюють єдиний замкнений ланцюг.

МКП «Водограй» складає спрощену звітність за НП(С)БО 25 як суб'єкт малого підприємництва. За 2025 рік підприємство задекларувало доходи 4513,3 тис. грн. при витратах 11806,8 тис. грн.. Збиток - 7293,5 тис. грн.. Основу операційної виручки формують водопостачання, водовідведення і вивезення відходів. Неопераційні доходи - субсидії з бюджету та амортизація безоплатно отриманих об'єктів інфраструктури.

Тестування системи внутрішнього контролю виявило дві конкретні слабкості: немає автоматичного перенесення даних з «ІТА» до реєстрів і немає оперативного моніторингу простроченої дебіторської заборгованості. Обидва недоліки підвищують ризик помилок у масових розрахунках із населенням - саме там, де їх найважче виявити вручну.

Аналіз за три роки виявив головне: операційна виручка стабільна, але витрат не покриває жодного року. Різкі коливання загального доходу між роками - наслідок разових неопераційних надходжень, насамперед безоплатної передачі інфраструктури від ради у 2024 році. Без цієї операції картина була б значно скромнішою в обох роках. Факторний аналіз підтвердив: фізичні обсяги споживання падають, виручку тримають виключно підвищення тарифів. Обсяг реалізації водопостачання за три роки впав удвічі - і це не тимчасово, а структурна зміна через відтік населення.

Дебіторська заборгованість перевищила річний чистий дохід від реалізації послуг. Значна частина боржників - люди, які виїхали через бойові дії: квартири порожні, нарахування тривають, а стягнути борг неможливо. Поки немає законодавчого механізму призупинення нарахувань або списання таких боргів із бюджетним відшкодуванням - ситуація не зміниться.

Підприємство одночасно залежить від платоспроможності населення і від своєчасності бюджетних компенсацій, жодну з яких не контролює. Субсидії надходять із запізненням на один-три місяці - підприємство фактично кредитує державу за власний рахунок. Тарифи не покривають витрат, немає ресурсів на модернізацію, якість послуг не зростає, платіжна дисципліна не покращується. Вийти з цього кола лише обліковими інструментами неможливо - потрібен перегляд тарифів до рівня реального покриття витрат, активна претензійна робота з доступними боржниками, автоматизація контролю платежів в «ІТА» і законодавчі зміни для абонентів із зони бойових дій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко Н. М., Гончар К. С. Деякі аспекти обліку та аналіз доходів промислових підприємств. *Економічний простір*. 2022. № 180. С. 195 - 201.
2. Будько. О. В., Корнієнко О, В. Аудит фінансових результатів: організаційні та методичні засади проведення. *Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету*. 2022. № 1(4). С. 81 - 87.
URL: <http://econvisnyk.dstu.dp.ua/article/view/264869>
3. Бурак М., Яремко І. Автоматизація аудиту фінансової звітності у воєнний період. *Економіка та суспільство*. 2024. № 60. С. 2 - 5.
URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3556>
4. Василюк М. В., Кузьмін Т. Л., Дмитрів М. І. Організація обліку та контролю фінансових результатів як складова системи управління підприємством. *Економіка та суспільство*. 2024. № 68. С. 2 - 5.
URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5044>
5. Височан О. С. Облік доходів майбутніх періодів у небюджетних неприбуткових організаціях. *Економіка та суспільство*. 2022. № 45. С. 2 – 9.
URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1952>
6. Губарик О. М., Іванова Д. В. Проблематика обліку та контролю доходів і витрат на малих підприємствах. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2024. № 11. С. 2 – 6.
URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2024-11-09-01/2024-11-09-01>
7. Івата В. В., Погорєлова О. В., Бурлан С. А. Обліково-аналітичне забезпечення бізнес-процесів в умовах економічної нестабільності: ключові аспекти. *Економіка та суспільство*. 2023. № 50. 1 – 8.
URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2407>
8. Ковтуненко Ю. В., Боярська А. Д., Заплетнюк Д. К. Сучасний підхід до організації обліку доходів і витрат майбутніх періодів. *Економіка та*

суспільство. 2021. № 10. С. 754 – 759.

URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/128.pdf

9. Кононенко Л. В., Юрченко О. В. Фінансовий аналіз як інструмент оптимізації оподаткування підприємств. *Економіка та суспільство*. 2023. № 53. С. 2 – 6. URL: <file:///C:/Users/katqq/Downloads/2597-%D0%A2% D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-2507-2-10-20230809.pdf>

10. Костирко Р. О., Юрченко О. С. Організаційно-методичне забезпечення аудиту безперервності діяльності підприємств. *Часопис економічних реформ*. 2024. № 2. С. 45–50.

11. Луговець Б. О. Інформаційне забезпечення та процедури аудиту фінансових результатів підприємств ІТ сфери. *Економіка та суспільство*. 2024. № 70. С. 2 – 7. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5335>

12. Малюга Л., Гоменюк М., Пархоменко Л. Статистика обліку доходів і витрат в управлінні підприємствами сфери обслуговування. *Економіка та суспільство*. 2023. № 47. С. 2 – 4. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2146>

13. Міжнародний стандарт фінансової звітності 15 «Дохід від договорів з клієнтами» : виданий Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IFRS-15_ukr-compressed.pdf

14. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 «Фінансові інструменти» : виданий Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Дата оновлення: 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_016#Text (дата звернення: 14.05.2026).

15. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг : збірник у 3-х частинах. Частина 1. Київ : Аудиторська палата України, 2021. С. 142–182. URL: <https://www.iaasb.org/publications/2021-mizhnarodni-standarti-kontrolyu-yakosti-audit-oglyadu-inshogo-nadannya-vpevnenosti-ta>

16. Мулик Я. В. Розвиток організаційно-методичних аспектів аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. № 47. С. 2 - 11.

URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2116>

17. Назарова Г. В., Кононенко Л. В. Завдання з виконання узгоджених процедур як вид супутніх послуг в аудиторській діяльності. *Економіка та суспільство*. 2023. № 53. С. 1 – 14. URL:

<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2680/2595>

18. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 25.02.2000 р. № 73. Дата оновлення: 23.12.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 23.05.2026).

19. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти» : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 30.11.2001 р. № 559. Дата оновлення: 03.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01#Text> (дата звернення: 08.05.2026).

20. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. № 290. Дата оновлення: 03.11.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text> (дата звернення: 10.05.2026).

21. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. Дата оновлення: 03.11.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення: 02.05.2026).

22. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність» : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 25.02.2000 р. № 39. Дата оновлення: 23.12.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#Text> (дата звернення: 15.05.2026).

23. Облікові процедури формування фінансових результатів: сучасний стан та напрями вдосконалення / Л. В. Кононенко та ін. Економічний простір. 2020. № 155. С. 84–89.

24. Облікові та звітні матеріали МКП «Водограй» за 2023 - 2025 роки.

25. Овчарова Н. В., Горбань П. М. Внутрішній аудит доходів підприємства: організаційно-методичні засади. Економіка та суспільство. 2022. № 43. С. 1 - 6.

URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1704>

26. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Дата оновлення: 31.05.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 12.05.2026).

27. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 р. № 2258-VIII. Дата оновлення: 26.12.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> (дата звернення: 23.05.2026).

28. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. Дата оновлення: 01.04.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 24.05.2026).

29. Про житлово-комунальні послуги : Закон України від 09.11.2017 р. № 2189-VIII. Дата оновлення: 15.04.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19#Text> (дата звернення: 14.05.2026).

30. Про забезпечення єдиного підходу до формування тарифів на житлово-комунальні послуги : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2011 р. № 869. Дата оновлення: 13.03.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/869-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 22.05.2026).

31. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування : Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. Дата оновлення: 29.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text> (дата звернення: 19.05.2026).

32. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від

21.05.1997 р. № 280/97-ВР. Дата оновлення: 30.05.2026.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 03.06.2026).

33. Прокопович Л., Бурлан С. Розвиток методичних підходів щодо управління фінансовими результатами підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. № 47. С. 2 – 7. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2173>

34. Проскуріна Н. М., Гнідкова А. В. Аналіз фінансового стану та фінансових результатів як інструмент оцінки ефективності діяльності підприємства. *Економіка та суспільство*. 2022. № 43. С. 2 – 5. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1761>

35. Рябчук О. В., Німчук А. С. Аудит та аналіз доходів і витрат підприємства. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 7. С. 2 – 15. URL: <https://a-economics.com.ua/index.php/home/article/view/175>

36. Рябчук О., Мосійчук Є. Аудит фінансової стійкості підприємств в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2025. № 73. С. 2 – 4. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5791>

37. Турпак Т. Г., Бойко Н. В., Карлова І. О. Фінансовий аудит і аналіз як інструменти підвищення результативності бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2026. № 85. С. 2 – 5. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/7982>

38. Фостолович В. А., Томчук В. В., Гуртовий О. О., Фостолович Р. С., Гуртовий Ю. А. Теоретичні аспекти управління доходами підприємства *Економічний простір*. 2023. № 21. С. 52–58.

39. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Дата оновлення: 25.05.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 29.05.2026).

40. Шавріна Ю. В., Слюніна Т. Л. Аудит фінансових результатів підприємства. *Бізнес Інформ*. 2024. № 6. С. 308–314. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2024-6_0-pages-308_314.pdf

ДОДАТКИ

Таблиця А.1

Вхідні дані для аналізу динаміки доходів МКП «Водограй» за 2023–2025 рр.

	A	B	C	D
1	Вхідні дані доходів МКП «Водограй» за 2023–2025 рр.			
2	Показники	2023 рік, тис. грн	2024 рік, тис. грн	2025 рік, тис. грн
3	Чистий дохід від реалізації (р. 2000)	4 279,80	4 957,10	3 890,70
4	Інші операційні доходи (р. 2120)	73,6	56,1	56,1
5	Інші доходи (р. 2240)	2 908,90	7 648,70	622,6
6	Усього доходів	7 262,30	12 661,90	4 569,40

Таблиця А.2

Алгоритм розрахунку показників динаміки доходів
МКП «Водограй» за 2023- 2025 рр.

Алгоритм розрахунку				
Показники	Відхилення 2024/2023	Темп приросту 2024/2023, %	Відхилення 2025/2024	Темп приросту 2025/2024, %
Чистий дохід (р. 2000)	=C3-B3	=(C3/B3-1)*100	=D3-C3	=(D3/C3-1)*100
Інші опер. доходи (р. 2120)	=C4-B4	=(C4/B4-1)*100	=D4-C4	=(D4/C4-1)*100
Інші доходи (р. 2240)	=C5-B5	=(C5/B5-1)*100	=D5-C5	=(D5/C5-1)*100
Усього доходів	=C6-B6	=(C6/B6-1)*100	=D6-C6	=(D6/C6-1)*100

Таблиця А.3

Результати аналізу динаміки доходів МКП «Водограй» за 2023–2025 рр.

Результат розрахунку				
Показники	Відхилення 2024/2023	Темп приросту 2024/2023, %	Відхилення 2025/2024	Темп приросту 2025/2024, %
Чистий дохід (р. 2000)	677,30	15,83	-1 066,40	-21,51
2120)	-17,50	-23,78	0,00	0,00
Інші доходи (р. 2240)	4 739,80	162,94	-7 026,10	-91,86
Усього доходів	5 399,60	74,35	-8 092,50	-63,91